

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנינים בני כשתילי זרעים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת מקץ

אותיות ז • יא • יב • יג

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל

האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר

נחמן מיכאל נחמני זלה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'

שחי לפני כ-300 שנה בתקופת ה'אור החיים' ומקום קברו לא נודע

והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני

גלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות

יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון

שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'

נתרם
לזכות והצלחת

דניאל אורי
בן רג'נה מלכה

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול ובלי עדה בעסקיו
בכל העולם
ויתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדעה"
צפונה ונגבה

לשיתופיות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאשקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל זילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"נ ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרבנטיל (17) סניף 635
מספר השבוע 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודבריו תורתו הקדושים וכן מכל
צדה וצוקתו, ויושפע על הלומדים ועל המטייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהבטחתו
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעניק בדבריו רבנו ולבארם כראוי עד הוכן שמשנת ידנו, אולם דבריו רבנו עמוקים מני ים ואין בכוונתנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו ודעונו, ובדאי לא לקבוע במה שנכתב שזה הפירוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים וחי' שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או רבותינו הקדושים, בדאי לא על רבינו הקדוש ז"ע ויהיה תלונתכם בו אם עלינו, ובקשתנו שטוהא לסי מהלומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים יותר ראויים בהבנת דברי רבנו, אא ממנו שמיציאם לדינו כברי שנוכל לתקנם ולשלכם במהרהדות הבאות, ובוה יהיה חלקו עמנו בזיכוי הדברים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים, וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פְּרִשְׁת מִקֶּץ

ז

פְּסוּק (בראשית מא, כו) "שֶׁבַע פָּרֹת הַטֹּבֹת שֶׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְכו'." הַקֶּשֶׁה וְרָעַב. בְּשִׁלְמָא בְּשַׁבְּלִים, נִיחָא. וְעוֹד, לְמָהּ בָּא הַחֲלוּם בְּשָׁנֵי דְבָרִים, עב"ל. הִזְרַע בְּרֹךְ חֵלֶק א' (בפרשתינו ד"ה ועדיין),

פְּסוּק שֶׁבַע פָּרֹת הַטֹּבֹת שֶׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְכו'.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאָר

ז

ביאור שייכות חלום הפרות והשיבולים עם שנות השובע והרעב

דקדוקים בשייכות חלום הפרות
והוספתו על חלום השיבולים

התבואה הטובות הם סימן על שובע, והשבילים הרעות הם סימן על רעב, לפי שהשובע והרעב שבעולם הם לפי צמיחת התבואה. אבל איך נרמזו בפרות הרעות והיפות, ענין השובע והרעב.^ב

ועוד הקשה, לְמָה בָּא הַחֲלוּם לפרעה מאת הקב"ה, בְּשָׁנֵי דְבָרִים שוֹנִים, בפרות ובשבילים, שאף שעיקר כפילות החלום היה כדי להראות שהקב"ה ממחר להביא את שנות השובע והרעב, מכל מקום קשה, למה לא נכלל החלום בענין אחד, וכגון בשיבולים עצמם, עב"ל.

בפְּסוּק (בראשית מא, כו)^א האמור בפירונו של יוסף לחלומות פרעה, "שֶׁבַע פָּרֹת הַטֹּבֹת שֶׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְכו', הַקֶּשֶׁה הִזְרַע בְּרֹךְ חֵלֶק א' (פרשתינו ד"ה ועדיין), דְּמָה עֲנִין הַפָּרֹת הַיּוֹפֹת וְהָרָעוֹת, שראת פרעה בחלומה, לְהִרְאוֹת וְלִרְמֹז לפרעה על שנות הַשֶּׁבַע וְשָׁנֹת הָרָעַב הַעֲתִידִים לְבֹא עַל מִצְרַיִם. בְּשִׁלְמָא בְּשַׁבְּלִים - עֲנִין הַשִּׁבּוּלִים הַיּוֹפֹת וְהָרָעוֹת שראת פרעה בחלומה הַשְּׁנִי, נִיחָא - מובן הדבר, ששיבולי

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

שני פעמים אלקים. אלא אמר לו, שמה עלה בדעתך ששתי רשויות יש, ואחד החלימך בפרות, ואחד החלימך בשבילים. לא כן, אלא 'כי נכון הדבר מעם האלקים', שהחלימך בפרות שאתה מלך, ושור מלך בבהמות. ומה שהחלימך בשבילים, כי 'ממחר האלקים', והשבילים מלשון שבילים שהולכין בהן כדי לקצר הדרך. והכל מאת 'האלקים' בה"א הידיעה, והכל אחד ברוך הוא, לא כמו שעלה בדעתך שהם שתי רשויות, חס ושלום. והאור החיים (בראשית מא,

א. לשון הפסוק, "שֶׁבַע פָּרֹת הַטֹּבֹת שֶׁבַע שָׁנִים הֵנָּה וְכו'." שֶׁבַע הַשִּׁבּוּלִים הַטֹּבֹת שֶׁבַע שָׁנִים הֵנָּה חֲלוּם אֶחָד הוּא'. ב. שאין חיי אנשי העולם תלויים באכילת בשר, כפי שהם תלויים בתבואה. ג. ככתוב (בראשית מא, לב) וְעַל הַשָּׁנֹת הַחֲלוּם אֶל פְּרָעָה לְעֵצָתוֹ. ד. וכבר נשמר השפתי כהן (בפרשתינו ד"ה ושבע הפרות) מקושיא זו, וז"ל, ואמר 'כי נכון הדבר מעם האלקים וממחר האלקים לעשותו', למה

ב), בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יֵצֵא יוֹסֵף מִבֵּית
הָאֲסוּרִים. וְכִשְׁשִׁי־שָׁרָאֵל מִתְּנַבְּרִים בְּשׁוּפֵר
בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹצֵאִים קוֹלוֹת וּבָרְקִים
וְשׁוֹבְרִים שָׂרֵי מַעְלָה, וְהָאֹמָה נּוֹפֶלֶת (ראה

וְנִרְאָה לְתַרְיָן, בְּמָה שֶׁכָּתְבוּ הַמִּפְרָשִׁים
(דרוש שמואל לרבי שמואל פייבוש בן יוסף
יוזפא הכהן, בפרשתינו), שְׁאוֹתוֹ הַלֵּילָה שְׁחֵלֵם
פְּרַעָה הָיָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה, בְּדֹאמְרִינֵן (ר"ה י,

זֶרַע שְׁמִשּׁוֹן הַמְּבוֹאָר

הלילה, ונמצא שהחלום היה כליל ראש
השנה. וְהָנָה כִּשְׁשִׁי־שָׁרָאֵל מִתְּנַבְּרִים -
מתחזקים בתקיעתם בְּשׁוּפֵר בְּרֹאשׁ
הַשָּׁנָה^ה, יוֹצֵאִים קוֹלוֹת וּבָרְקִים, וְשׁוֹבְרִים
בכוחם את שָׂרֵי הָאֹמָה הַרְשָׁעָה לַמַּעְלָה,
ואחר כך הָאֹמָה עֲצֵמָה נּוֹפֶלֶת לַמָּטָה, לפי
שהאומה לַמָּטָה יונקת השפעתה מהשר
שלמַעְלָה, וכשנשבר כוח השר מלמעלה,
נשבר גם כוח האומה מלמטה^ט (ראה ספר
חסידים אות תתשס').

כליל ראש השנה הראו לפרעה בחלום
שמלכותו עתידה ליפול
וְנִרְאָה לְתַרְיָן, בְּהִקְדָּם מָה שֶׁכָּתְבוּ
הַמִּפְרָשִׁים (דרוש שמואל, לרבי שמואל פייבוש בן
יוסף יוזפא הכהן זצ"ל, בפרשתינו)^ז, שְׁאוֹתוֹ
הַלֵּילָה שְׁחֵלֵם פְּרַעָה, הָיָה הַלֵּילָה שֶׁל אֶחָד
בְּתַשְׁרֵי שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה^ח, בְּדֹאמְרִינֵן
בגמרא (ר"ה י, ב)^י, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יֵצֵא יוֹסֵף
מִבֵּית הָאֲסוּרִים - שֶׁהוֹצִיאָוּהוּ מִמַּאֲסָרוֹ
לַפְתּוֹר אֶת חֵלוֹם פְּרַעָה, לַמַּחֲרָת אוֹתוֹ

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

לא מצינו מקומו, ואפשר שכוונתו לספר חסידים
שקרא לרברֵי עֲצֵמוֹ 'כוֹוֹנוֹת'. ו. כֵּךְ כָּתַב בִּסְפֵר
שֶׁעַר הַחֲצֵר (סימן פז). וראה עֵינֵי יַעֲקֹב (ר"ה י, ב ד"ה
בר"ה). ז. לשון הגמרא, תניא, רבי אליעזר
אומר, בְּתַשְׁרֵי נִבְרָא הָעוֹלָם, בְּתַשְׁרֵי נִוְלְדוּ אֲבוֹת,
בְּתַשְׁרֵי מָתוּ אֲבוֹת, בִּפְסָח נִוְלַד יִצְחָק, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה
נִפְקְדָה שְׂרָה רַחֵל וְחַנָּה, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יֵצֵא יוֹסֵף מִבֵּית
הָאֲסוּרִין וְכו'. רבי יהושע אומר, בְּנִסָּן נִבְרָא הָעוֹלָם,
בְּנִסָּן נִוְלְדוּ אֲבוֹת, בְּנִסָּן מָתוּ אֲבוֹת, בִּפְסָח נִוְלַד
יִצְחָק, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִפְקְדָה שְׂרָה רַחֵל וְחַנָּה, בְּרֹאשׁ
הַשָּׁנָה יֵצֵא יוֹסֵף מִבֵּית הָאֲסוּרִין וְכו'. ח. בִּסְפֵר
חֲסִידִים (אות תתשס') כָּתַב עֵינֵי זֶה, אוֹלָם אֵינוֹ מְדַבֵּר
בְּדוּקָא לַעֲנִין שׁוֹפֵר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, מְכַל מְקוֹם, לֹא
גָרַע שׁוֹפֵר דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מִשׁוּפֵר אַחֵר, כִּכְ בִּלְקוּט
חֲדָשׁ (יָמִים נוֹרָאִים וְסִלִּיחַת עוֹן אוֹת ל). וראה רִבִּינוּ
בְּחַיִּי (בְּרֹאשִׁית כה, כה) שֶׁכָּתַב זֶה לְשׁוֹנוֹ, 'אִמְרוּ
בְּמִדְרָשׁ, שֶׁהָכַח שְׁלוֹ [שֶׁל עֲשׂוֹן] יֵשׁ לוֹ שֶׁעַר כִּנְגַד לְבוֹ,
וּבְזִמְנָה הַגְּאוּלָּה יִפּוֹל אוֹתוֹ שֶׁעַר בְּתַקִּיעַת שׁוֹפֵר,
שֶׁנֶּאֱמַר (זְכַרְיָה ט, יד), 'וְהָ אֱלֻקִּים בְּשׁוּפֵר יִתְקַע וְהִלֵּךְ
בְּסַעֲרוֹת תִּמְיָן'. ט. וְכַמְּבֹאֵר בְּמִדְרָשׁ תַּנְחוּמָא
(בְּשַׁלַּח סִימָן יג) וְז"ל, וְכֵן אֶת מוֹצָא שְׁאִין הַקְּדוֹשׁ

כז) כָּתַב, רַמְזוֹ לִבְ דְּבָרִים, עַל הַכֹּפֶל, וְעַל הַשִּׁינּוּי שֶׁלֹא
בֹא הַחֵלוֹם הַשֵּׁנִי כְּחֵלוֹם רִאשׁוֹן 'שְׁבַע פְּרוֹת' וְגו',
שֶׁאִזּוֹ יַחֲשׁוּב כִּי דְמִיּוֹן הָרִאשׁוֹן עֲשֵׂה רוּשֵׁם בְּדַעְתּוֹ
וְעַלָּה עַל מִשְׁכָּבוֹ ב' פְּעָמִים. וְלִכֵּן בֹּא הַחֵלוֹם בְּסֹדֶר
חֲדָשׁ 'שְׁבַע שְׁבָלִים' וְגו', הִרִי זֶה בֹּא לַלְמֹד 'כִּי נִכּוֹן
הַדְּבָר' ו'מַעַם הָאֱלֻקִּים' בֹּא אֵלָיו הַחֵלוֹם, וְלֹא דְמִיּוֹן
כְּזֹכֶר. ה. זֶה לְשׁוֹנוֹ, שִׁמְעֵתִי מִשֶּׁ"ב הָרֵב הַגְּדוֹל
ר' יִצְחָק ז"ל אֲב"ד קִרְיָא, דֹּאִיתָא לְמֵאֵן דֹּאֲמַר
בְּש"ס, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה יֵצֵא יוֹסֵף מֵאֲסוּרִים, וְאִזּוֹ הָעוֹלָם
נִדּוֹן עַל הַכֹּל, מִי יַחֲיָה וְמִי בַּחֲבַר, וְלִכֵּן אִמְרוּ
הַחֲרֻטוּמִים, בְּנוֹת אֶתָּה קוֹבֵר [וְשְׁבַע אִפְרַכִּיּוֹת] אֶתָּה
מְכַבֵּישׁ. וְיוֹסֵף הִגִּיד עַל שׁוֹבַע וְרַעֲב, דֹּאִיתָא מִרֹאשׁ
הַשָּׁנָה נִקְצָבִים מְזוֹנוֹת. וְעַפ"ז לַעֲנ"ד, דֹּאִיתָא בְּגִלְיָא
רִוּיָא (דָּף כב, ב ד"ה וְעַתָּה נִתְחַלֵּל בְּס"ד), ס"מ הִרְאָה
לְפְרַעָה בְּחֵלוֹמוֹ דְּבָרֵי נַחֲמוֹת וְתִיקוּנִים לְהַצִּיל מִצְרַיִם
מִן הַמָּכּוֹת, וְאִיתָא סֵפֶר הַכוֹוֹנוֹת סִימָן תַּתְּשַׁס"ז,
כִּשְׁשִׁי־שָׁרָאֵל מִתְּנַבְּרִים בְּשׁוּפֵר בְּר"ה יוֹצֵאִים קוֹלוֹת
וּבָרְקִים וְשׁוֹבְרִים שָׂרֵי מַעְלָה וּמִמִּילָא הָאֹמָה נּוֹפֶלֶת,
זֶהוּ שֶׁכָּתוּב 'אֲשֶׁר אֱלֹהִים עוֹשֶׂה' בְּיוֹם זֶה לַמַּעְלָה,
'הִרְאָה לְפְרַעָה', רָצָה לִמְרֹךְ, מְכוֹת יֵהִיו לְפְרַעָה
מִמִּילָא. [מָה שֶׁזִּכְרִי הַדְּרוֹשׁ שְׁמוּאֵל סֵפֶר הַכוֹוֹנוֹת,

וַאֲפֹא אָנּוּ נֹאמֵר, שְׁלֹכְךָ בָּא הַחֲלוֹם
בְּפָרוֹת, לְפִי שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה,
וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה תּוֹקְעִים יִשְׂרָאֵל בְּשׁוֹפָר,
וְשָׁל פָּרָה פָּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁנִּקְרָא קֶרֶן (שם כו),

ספר חסידים אות תתשס). וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בראשית
מא, כח) 'אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה' לְמַעַלָּה
בְּיוֹם זֶה, 'הִרְאָה לְפָרְעָה', רָצָה לוֹמַר,
מִבּוֹת יִהְיוּ לְפָרְעָה, עַבְ"ל.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

הַחֲלוֹם הָרֵאשׁוֹן דּוֹקָא בְּפָרוֹת, לְפִי
שֶׁהֲלִילָה שְׁבָה חֵלֶם פִּרְעָה, הוּא רֹאשׁ
הַשָּׁנָה, כְּפִי שֶׁהִתְבָּאָר לְעִיל, וּבְרֹאשׁ הַשָּׁנָה
בְּיוֹמוֹ תּוֹקְעִים יִשְׂרָאֵל בְּשׁוֹפָר כְּמִצְוֹת
הַיּוֹם, וְאִילוּ שׁוֹפֵר הַעֲשׂוֹי מִקֶּרֶן שָׁל פָּרָה,
פָּסוּל הוּא לְתַקּוּעַ בּוֹ לְמִצְוָה, מִפְּנֵי שֶׁנִּקְרָא
רַק קֶרֶן וְלֹא שׁוֹפֵר, כְּמוֹ שֶׁשֵּׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה
(שם כו, א) "וְאִם כֵּן, הוֹאִיל וְהַמִּצְוִיִּים אֵין
בִּידֵם כַּח הַשׁוֹפֵר, לִכְךָ שְׂרִיחָם וְהֵם עֲצָמָם
מִשְׁתַּבְּרִים וְנוֹפְלִים עַל יְדֵי תִקְיעַת הַשׁוֹפֵר
שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵין בָּהֶם כַּח לְעִמּוּד כִּנְגֵד
כַּח הַשׁוֹפֵר שֶׁבִיד יִשְׂרָאֵל.

וְעוֹד יֵשׁ לְהוֹסִיף בְּדֶרֶךְ זֶה, שֶׁבְּדוֹקָא
רִמְזוּ לוֹ זֹאת בְּאֹפֶן בְּלִיעַת הַפְּרוֹת, כִּי

וְזֶהוּ הַבִּיאֹר כְּמָה שֶׁכְּתוּב (בראשית מא,
כח) 'הוּא הִדְבָּר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל פִּרְעָה
אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה הִרְאָה אֶת פִּרְעָה',
כְּלוֹמֵר, 'אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עָשָׂה' - אֵת
הַדִּין שֶׁהִקְבִּ"ה דֵּן לְמַעַלָּה בְּשָׁמַיִם אֵת
הַשֵּׁר שֶׁל מִצְרַיִם, בְּיוֹם זֶה - בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה,
הִרְאָה לְפָרְעָה בַּחֲלוֹם, רָצָה לוֹמַר,
שֶׁהִקְבִּ"ה הִרְאָה לְפָרְעָה בַּחֲלוֹם, שֶׁבְּרֹאשׁ
הַשָּׁנָה נִדּוֹן שִׁישְׁבֵּר כּוּחוֹ שֶׁל הַשֵּׁר שֶׁל
מִצְרַיִם לְמַעַלָּה, וְעַל יְדֵי כֵן, מִמִּילָא מִבּוֹת
יִהְיוּ לְפָרְעָה וְלֹאֻמָּה שְׁלוֹ מִלְמֻטָּה, וְתִהְיֶה
מִפְּלָה לְמַלְכוּתוֹ^א, עַבְ"ל^י.

הַתִּקְיעָה בְּשׁוֹפֵר תִּגְדַּע קֶרֶנָם שֶׁל מִצְרַיִם
שֶׁהוּא כִּקְרֶן שֶׁל פְּרוֹת

וַאֲפֹא אָנּוּ נֹאמֵר עַל פִּי דְבָרֵינוּ, שְׁלֹכְךָ בָּא

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹרוֹת

שִׁיבּוֹא לְאַחֵר הַשׁוֹבֵעַ, שֶׁזֶּהוּ הַמְּכּוֹת שֶׁיִּהְיוּ לְפָרְעָה.
וְיִתְכַּן שְׁכוּנוֹת רִבְיֵנוּ הֵיא לְעֶשֶׂר מְכּוֹת שִׁיבּוֹא עַל
פִּרְעָה כְּשִׁיגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל, וְיֵשׁ לְבָאָר, שֶׁאֵף שְׁעִדִּין לֹא
הִתְחִיל כָּלִל הַשְּׁעִבּוּד בְּיִשְׂרָאֵל, מִכָּל מְקוֹם, כִּיּוֹן שֶׁעַל
יְדֵי הָרַעַב הִתְחִילָה יְרִידַת בְּנֵי מִצְרַיִם, הִרִי שְׁבָאוֹתָה
שָׁנָה הִיתָה הִתְחַלַּת עֲנִין גְּלוּת יִשְׂרָאֵל לְשֵׁם, וְנִגְרַם
מִכָּךְ לְבִסּוּף מִפְּלַת מִצְרַיִם. יב. וְכֵן כָּתַב רִבְיֵנוּ
בְּחַי וּז"ל, 'זִפְרָעָה חוֹלֵם', רֹאשִׁי שִׁיאֵמֵר 'זִפְרָעָה מֶלֶךְ
מִצְרַיִם', אֲבָל מִפְּנֵי שֶׁהִיא הַחֲלוֹם הַזֶּה בְּעֵנִין הִיאֹר,
וְהוּא הִיא תְּחִילַת מִפְּלָתוֹ, גַּם יֵשׁ בּוֹ רִמּוֹ לְמָה שֶׁעֲתִיד
שִׁילְקָה בְּמִים, עַל כֵּן לֹא הִזְכִּיר בּוֹ הַכְּתוּב מַלְכוּת, כִּי
אִם הֵשֵׁם לְבָדּוֹ, ע"כ. וְלִכְאוּרָה נִרְאָה מְדַבְּרִי
הַמִּפְרָשִׁים שֶׁמְבִיא רִבְיֵנוּ, שְׁבָאוֹתוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה כְּבָר
הִרְאוּ לְפָרְעָה אֵת סוּף מִפְּלָתוֹ שֶׁתִּהְיֶה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם.
יג. לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, כָּל הַשׁוֹפְרוֹת כְּשֵׁרִים, חוּץ מִשֵּׁל
פָּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קֶרֶן. יד. אֲפֶשֶׁר שֶׁרִבְנוּ הוֹצִיךְ

בְּרוּךְ הוּא נִפְרַע מִן הָאוֹמוֹת לְעִתִּיד לְבֹא עַד שֶׁנִּפְרַע
מִשְׂרִיחָם תְּחִלָּה, שֶׁנֹּאמֵר (ישעיה כד, כא) 'זֶהִיָּה בְּיוֹם
הַהוּא יִפְקֹד ה' עַל צְבֵא הַמְּרוֹם בְּמְרוֹם וְעַל מַלְכֵי
הָאָדָמָה עַל הָאָדָמָה וְכו'.' י. לְשׁוֹן הַסֵּפֶר
חֲסִידִים, כִּשְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל מִתְּגַבְּרִין בְּקוֹל שׁוֹפֵר
וּבְחִצּוֹצְרוֹת, הִיוּ בְּרִקִּים יוֹצֵאִין מִן הָאֲרוֹן וּבְרִקִּים
וְקוֹלוֹת, וְשׁוֹבְרִין לְמַעַלָּה שְׂרֵי הָאוֹמוֹת וְנוֹפְלִין, אַחֵר
כִּךְ נּוֹפְלִין אוֹמוֹת לְמֻטָּה, וְזֶהוּ שֶׁנֹּאמֵר (תהלים כט, ה)
'קוֹל ה' שׁוֹבֵר אֲרֻזִּים', וְכָתִיב (עֲמוֹס ב, ט) 'אֲשֶׁר
כְּגֹבַהּ אֲרֻזִּים גְּבָהוּ וְגו' וְאֲשָׁמִיד פְּרִיו מִמַּעַל וְשִׁרְשׁוֹ
מִתַּחַת' וְאֲשָׁמִיד פְּרִיו מִמַּעַל, זֶה מִלֶּאךְ מִזְלֵם,
'וְשִׁרְשׁוֹ מִתַּחַת' אֵלוֹ הָאוֹמוֹת, כִּי אֵין דְּבַר שֶׁלֹא יִהְיֶה
מִלֶּאךְ מִמוֹנָה עֲלָיו וְכו'. נוֹיֵשׁ לְהַעִיר, כִּי בַּסֵּפֶר
חֲסִידִים כָּתַב 'כְּשִׁישְׂרָאֵל מִתְּגַבְּרִין בְּקוֹל שׁוֹפֵר
וּבְחִצּוֹצְרוֹת', וְלֹא הִזְכִּיר דּוֹקָא בְּר"ה, וְכִמּוֹ שֶׁהִעֲרֵנוּ
לְעִיל בַּסִּמּוּךְ. יא. נִרְאָה שֶׁמְכּוֹת הַיֵּינוּ הָרַעַב

א), וּכְתִיב (תהלים עה, יא) 'וְכָל קֶרְנִי רָשָׁעִים
אֶגְדַּע תְּרוֹמְמָנָה קֶרְנוֹת צִדִּיק', בְּלוֹמַר,
שָׁפַל הַקֶּרֶן וְהַחֹזֶק שִׁיחֶיהָ לְמִצְרִים

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

בהם את התבואה שאצר יוסף בשנות
השובע, ועל ידי זה התגבר הכח של
מלכות מצרים על כל האומות, הַכֹּל יִהְיֶה
נֶאֱבָד - יִפְסַד מִמִּצְרַיִם, וְיִהְיֶה לְיִשְׂרָאֵל -
וְכָל מִמּוֹנָם יַעֲבֹר לְרִשּׁוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
שֶׁהֵם הָיוּ מְשׁוּעָבָדִים בְּמִצְרַיִם וְנִחְשְׁבוּ
פְרוֹת הָרְעוּת, וְנִרְמְזוּ בְּתִיבוֹת 'תְּרוֹמְמָנָה
קֶרְנוֹת צִדִּיק' - בְּיִצִּיאַת מִצְרַיִם, בְּדֹאמְרִינָן
בְּגִמְרָא בְּפֶרֶק בְּתֵרָא דְּפִסְחִים (קִיט, א) "עַל
הַפִּסּוֹק (שְׁמוֹת יב, לו) "וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם".
וְנִמְצָא, שֶׁהַקִּבָּ"ה הָרָאָה לְפָרְעָה בַּחֲלוֹם
שֶׁל הַפְּרוֹת, שֶׁבְּרָאשׁ הַשְּׁנָה הוּא דָן אוֹתוֹ
וְאֵת מַלְכוּתוֹ, שֶׁאֵמָנָם מִתְחִילָה יִהְיוּ שִׁבְעַת
שָׁנֹת הַשְּׁבַע, וְהֵם יִגְרְמוּ שִׁמְלֹכוֹת מִצְרַיִם
תִּתְעַשֵּׂר וְתִרְוֹם קֶרְנָה, אֲךָ לְבִסּוּף תִּישָׁבֵר
וְתִגְדַּע קֶרְנָה, וְכָל עֶשְׂרִים יִנְטֹל עַל יָדֵי
יִשְׂרָאֵל^ט. וְכֵן נִתְיַשֵּׁב לְמַה הַחֲלוֹם
הָרִאשׁוֹן הָיָה בְּפִירוֹת, שֶׁבָּא לְרִמּוֹז שִׁקְרָן

הַשּׁוֹפָר שֶׁבְּרָאשׁ הַחַיּוֹת וְהַבְּהֵמוֹת רֹמֵז
לְעִנִּין הַחֹזֶק שֶׁלָּהֶם, וְכִמּוֹ שֶׁמִּצִּינוּ
שֶׁהִמְשִׁיל כֵּן בְּפִסּוֹק 'וְכָל קֶרְנִי רָשָׁעִים'^{טו},
וְנִרְאֶה לוֹ בַּחֲלוֹם בְּלִיעַת הַפְּרוֹת הַיְּפוֹת,
לְרִמּוֹז לוֹ שִׁישְׂרָאֵל יִתְחַזְּקוּ וְיִתְגַּבְּרוּ עַל
חֹזְקָם, וּכְתִיב (תהלים עה, יא) 'וְכָל קֶרְנִי
רָשָׁעִים אֶגְדַּע תְּרוֹמְמָנָה קֶרְנוֹת צִדִּיק' -
הֵייוֹ שֶׁנִּרְמַז בְּפִסּוֹק שֶׁכִּשְׁתִּירוֹמְמָנָה
קֶרְנוֹת צִדִּיקִים בְּצִאת יִשְׂרָאֵל מִהַגְלוֹת,
אֶגְדַּע כָּל 'קֶרְנוֹת' הָרָשָׁעִים^{טז}, שֶׁהוּא
חֹזֶקם שֶׁל הָרָשָׁעִים, בְּלוֹמַר, שֶׁעִנִּין
הַפִּסּוֹק נִרְמַז לוֹ בַּחֲלוֹם, וְהֵייוֹ שָׁפַל הַקֶּרֶן
וְהַחֹזֶק שִׁיחֶיהָ לְמִצְרַיִם - שֶׁהֵם 'קֶרְנֵי
רָשָׁעִים', בְּשָׁבִיל הַשְּׁבַע - מַחֲמַת שִׁיחֶיהָ
לָהֶם דִּי תְּבוּאָה וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְהוֹצִיא עֲלֶיהָ
מִמּוֹן, וְהַכֶּסֶף וְהַזָּהָב - שֶׁאֲצָרוּ בִּשְׁנוֹת
הָרַעֲב, עַל יָדֵי שָׁכַל אוֹמוֹת הָעוֹלָם הִבִּיאוּ
לְמִצְרַיִם אֶת כָּל כֶּסֶף וְזָהָב, כְּדֵי לְקַנּוֹת

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

מִצְוֹת צִיּוֹן (שְׁמוּאֵל א, ב י). טו. ע"פ רד"ק
שם. יו. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, אִמֵּר רַב יְהוּדָה אִמֵּר
שְׁמוּאֵל, כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁבְּעוֹלָם, יוֹסֵף לָקַט וְהִבִּיאוּ
לְמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרָאשִׁית מז, יד) 'וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת
כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא'. אֵין לִי אֵלָּא שֶׁבָּאֲרַץ מִצְרַיִם
וּשְׁבָּאֲרַץ כְּנָעַן, בְּשָׂאֵר אֲרָצוֹת מִנִּין, תִּלְמוּד לומר
(בְּרָאשִׁית מא, יז) 'וְכָל הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרֵימָה'. וְכִשְׁעָלוּ
יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם הָעֲלוּהוּ עִמָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב,
לו) 'וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם', רַב אֲסִי אִמֵּר, עֲשֹׂאָה
כְּמִצְוֹתָ זֶה שֶׁאֵין בָּהּ דָּגָן. רַבִּי שְׁמַעוֹן אִמֵּר, כְּמִצְוֹתָ
שֶׁאֵין בָּהּ דָּגִים. ית. לְשׁוֹן הַפִּסּוֹק, 'וְהָיָה נֶתֶן אֶת
חֵן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלְוּ וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם'.
יט. וְזֶה נִרְמַז בְּכָךְ שֶׁהַפְּרוֹת הַדְּקוֹת אָכְלוּ אֶת הַפְּרוֹת

לְהוֹסִיף כֵּן, לְבָאֵר בְּזֶה מַה שֶׁלֹּא הָיָה דִּי לְרִמּוֹז לוֹ עַל
עִנִּין הַשּׁוֹפָר וְהַקֶּרֶן בַּלְּחֹד, שִׁירָאָה אֶת הַקֶּרֶן שֶׁל
הַפְּרָה וְיוֹבֵן לוֹ שֶׁחֹסֵר לוֹ כַּח הַשּׁוֹפָר וְכו', לְכַךְ הוֹסִיף
רַבְּנֵי שְׂרָצוּ לְרִמּוֹז לוֹ גַּם עִנִּין זֶה שֶׁל הַתּוֹקֶף
וְהַגְדוּלָה שֶׁלָּהֶם יִבְאוּ לִידֵי יִשְׂרָאֵל. וְזֶה מַה שֶׁהוֹסִיף
רַבְּנֵי לְלַמּוֹד מִהַפִּסּוֹק 'וְכָל קֶרְנִי רָשָׁעִים אֶגְדַּע
תְּרוֹמְמָנָה קֶרְנוֹת צִדִּיק', שֶׁבְּפִסּוֹק זֶה אֵנוּ מוֹצֵאִים
שֶׁהַחֹזֶק וְהַגְדוּלָה נִמְשַׁל לְקֶרֶן, וְגַם שֶׁהַצִּדִּיקִים
מִתְרומְמִים מִנְּפִילַת הָרָשָׁעִים, וְהֵייוֹ שְׁנוּטִלִים אֶת
חֲלָקָם, וְכֵן הָיָה גַּם בְּמִצְרַיִם, וְעִנִּין זֶה נִרְמַז ג"כ
בַּחֲלוֹם הַפְּרוֹת. טו. לְפִי שְׁתִּיבַת 'קֶרֶן' מִרְמַזַּת
עַל הַתְּגַבְּרוּת, מִשּׁוֹם שֶׁהַבְּהֵמוֹת שֶׁהֵן בְּעֲלֵי קֶרֶן,
מִתְחַזְּקוֹת עַל יָדֵי קֶרֶנָם לְנַצֵּחַ אֶת אוֹיְבֵיהֶם. ע"פ

וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם' (שמות יב, לו). וְעוֹד, אֶתְרוֹמְמָנָה קִרְנֹת צִדִּיק', זֶה יוֹסֵף, שְׁיָצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים וְנַעֲשֶׂה מֶלֶךְ. מַעֲיָקְרָא לִיתָא, דְּקָרָא כְּתִיב (משלי יד, ד)

זֶרַע שְׁמִשּׁוֹן הַמְּבוּאָר

יוֹסֵף הַצִּדִּיק³⁰, שְׁיָצֵא מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְשֶׁמֶץ הִיָּה מִצְבוֹ שָׁפֵל, וְנַעֲשֶׂה מֶלֶךְ³¹.

וְכָל זֶה כְּתִבְנוּ לְפִי דַעַת הַמִּקְשָׁה, שֶׁהֵבִין שַׁעֲנִין הַחֲלוּם שֶׁל הַפְּרוּת, אִינוֹ מוֹכֵן לְפִי פְשׁוּטוֹ שֶׁהִכֵּל בָּא לִלְמַד עַל שְׁנוֹת הַשׁוֹבֵעַ וְהָרַעֵב שֶׁהָיוּ בַּמִּצְרַיִם, וְדִקְדַּק מֵהִי הַשִּׁיכּוֹת בֵּין הַפְּרוּת לַעֲנִין הָרַעֵב וְהַשׁוֹבֵעַ.

לְפִי פְשׁוּטוֹ הַפְּרוּת מִרְמָזוֹת עַל חֲרִישֵׁת הַשְּׁדוּת הַגּוֹרְמֹת הַשׁוֹבֵעַ וְהָרַעֵב

אֲמָנָם, לְפִי הָאֲמֶת נִרְאָה דְּקִשְׁיָא מַעֲיָקְרָא לִיתָא - קוֹשִׁיּוֹת הַזֶּרַע בְּרֵךְ אֵין

הַפְּרוּת הַיְּפוֹת הַרוֹמָז לַמִּצְרַיִם, נִבְלַע ע"י הַפְּרוּת הָרַעֵב הַרוֹמָז לְיִשְׂרָאֵל וְיִתְרוֹמָם קִרְנָם, וּבִדּוּקָא הָרָאוּ לוֹ פְּרוּת, שֶׁהִקְרָן שֶׁלֹּהֶם אִינוֹ כֶּשֶׁר לַתְּקִיעָה, וְלֹא הָרָאוּהוּ בַּהֲמוֹת אוֹ חֵיוֹת אַחֲרוֹת, לְרִמּוֹז שֶׁהַמִּצְרַיִם יִפְלוּ ע"י יִשְׂרָאֵל, מַחֲמַת שֶׁאֵין לָהֶם אֶת כַּח הַשׁוֹפָר שֶׁיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל³². וְעוֹד יֵשׁ לְהוֹסִיף לְפִי מֵה שֶׁבִּיאָרְנוּ בַּפְּסוּק שֶׁנִּרְמָז הַכּוֹוֹנָה שֶׁחֻזְקָם שֶׁל הַמִּצְרַיִם יִישְׁבֵּר, שְׁרוֹמָז וּמִתְפַּרֵּשׁ גַּם בְּדִקְדּוּק עַל גְּדֻלּוֹתוֹ וְהַתְרוֹמָמוֹת שֶׁל יוֹסֵף, וְהַמִּשְׁךְ הַכְּתוּב אֶתְרוֹמְמָנָה קִרְנֹת צִדִּיק' (תהלים עה, יא)³³, זֶה

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹרוֹת

לִנְחֹל אֶרֶץ ז' עֲמִמִּין, וְיִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ פְּרוּת, שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ד, א) 'שִׁמְעוּ דְּבַר ה' פְּרוּת הַבִּשְׁן', וְנֶאֱמַר (הושע ד, טז) 'כִּי כִפְרָה סוֹרֶרְהָ וְגו'.' כ. וְלְפִי דְּבָרֵי רַבְּנוּ עוֹלָה, שֶׁהַחֲלוּם הָרָאוֹן בַּעֲנִין הַפְּרוּת הִיָּה רִמָּז לַכֶּךְ שֶׁבִּזְכוּת הַשׁוֹפָר שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּבֵּר כּוֹחַם וְתוֹקֶפֶם שֶׁל מִצְרַיִם שָׁבָא לָהֶם מַחֲמַת הָעוֹשֵׁר, וְשִׁכַּל הָעוֹשֵׁר וְהַחֲזוֹק שֶׁהִיָּה לָהֶם, יִבּוֹא לִידֵי יִשְׂרָאֵל. וְהַחֲלוּם הַשֵּׁנִי בַּעֲנִין הַשִּׁיבִלִּים רוֹמָז עַל עֲנִין הַשׁוֹבֵעַ וְהָרַעֵב, כְּלוּמַר שֶׁתוֹקֶפֶם וְחֻזְקָם הִיָּה עַל יְדֵי הָעוֹשֵׁר שֶׁמַּחֲמַת הַשׁוֹבֵעַ, וְאֵחָ"כּ יִפְסִידוּ הַכֹּל עַל יְדֵי הָרַעֵב, שֶׁבִּכְךָ יִשְׁתַּבֵּר כּוֹחַם, שִׁפְסִידוֹ מִמוֹנֶם וְיַעֲבֹר לְיִשְׂרָאֵל. כֹּא. לִשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וְכָל קִרְנֵי רִשְׁעִים אֲגַדֵּעַ תְּרוֹמְמָנָה קִרְנֹת צִדִּיק'. כב. אֲפִשֵׁר שֶׁדִּקְדַּק רַבְּנוּ שֶׁפִּתַּח הַכְּתוּב רִשְׁעִים בְּלִשׁוֹן רִבִּים, וְסִיִּים בְּצִדִּיק בְּלִשׁוֹן יַחֲדִי, וְלִכְךָ פִּירֵשׁ שֶׁהַפְּסוּק רוֹמָז עַל עֲנִין יוֹסֵף הַצִּדִּיק שֶׁנַּעֲשֶׂה מֶלֶךְ שֶׁזֶהוּ הַתְרוֹמָמוֹת וְגְדֻלּוֹת הַגְּדוּלָּה בִּיְתֵר. כג. אוֹלֵי יֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁלְּפִי פִּירוּשׁ זֶה, מֵה שֶׁכְּתוּב שֶׁם 'וְכָל קִרְנֵי רִשְׁעִים אֲגַדֵּעַ', הֵינּוּ קִרְנֹת שֶׁאֵר הַשְּׂרִים וְחֲכָמֵי פִּרְעָה

הָרַעֵב, הֵינּוּ שֶׁלֹּא רַק שֶׁנִּפְסְדוּ הַפְּרוּת הַיְּפוֹת, אֲלֹא אִף שֶׁהַפְּרוּת הַדְּקוֹת הַרוֹמָמוֹת לְיִשְׂרָאֵל הֵם אֲלוֹ שֶׁנִּטְלוּ אוֹתָם. וְאוֹלֵי יֵשׁ לְהוֹסִיף עוֹד, שֶׁגַּם מֵה שֶׁתִּישְׁבֵּר קִרְנָם בְּדוּוּקָא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, נִרְמָז בַּחֲלוּם, שֶׁהָרִי שֶׁבַע הַפְּרוּת הָרַעֵב מִרְמָזוֹת עַל שְׁנוֹת הָרַעֵב, וְשְׁנוֹת הָרַעֵב גִּרְמוּ שִׁיעָקֵב וּבִנְיֹו יִרְדּוּ לַמִּצְרַיִם, וְזֶה הִיָּתָה הַהֲתַחֲלָה שֶׁל גְּלוּת יִשְׂרָאֵל בַּמִּצְרַיִם, וּבִסּוּפָה שֶׁל אוֹתָהּ גְּלוּת לִקְחוֹ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל אוֹצְרוֹתֵיהֶם שֶׁל מִצְרַיִם, וְנִמְצָא שֶׁנִּכְלַל בְּזֶה שֶׁנִּגְרַם ע"י הַפְּרוּת הָרַעֵב שְׁרוֹמָזִים לְרַעֵב, שֶׁנִּטְלוּ אֶת הַפְּרוּת הַיְּפוֹת. רֹאה פִּירוּשׁ הַדּוּמָה קֶצֶת לְדְּבָרֵי רַבֵּינוּ שֶׁעֲנִין חֲלוּם הַפְּרוּת רוֹמָז עַל הָעֵתִיד וְעַל יִשְׂרָאֵל וְלֹא דוּקָא עַל הָרַעֵב וְהַשׁוֹבֵעַ שֶׁבִּשְׁנֵים הַבָּאוֹת, בְּפִירוּשׁ רַבֵּינוּ אֲפִרִּים (בְּרַאשִׁית מֵא, ג) וְז"ל, פִּרְעָה רֹאה חֲלוּמוֹ וְחֲלוּם כָּל הָעוֹלָם, וְהִרְבָּה עֲתִידוֹת רֹאה, ז' פְּרוּת הַטּוֹבוֹת [אַלְרָן ז' עֲמִמִּין שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵין בְּשִׁלּוּהַ וּבַהֲשֻׁקָט, ז' פְּרוּת דְּקוֹת וְרַעֲוֹת אֲלוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּנֵי ג' אֲבוֹת וּד' אֲמָהוֹת, דְּקוֹת וְרַעֲוֹת שֶׁהָיוּ בַּמִּצְרַיִם רַעֲוֹת מִמְרָאָה מְרֹב הַשְּׁעָבוֹד, וְתֹאכֻלָּה הַפְּרוּת הַרְקוֹת וְהָרַעֲוֹת, רֹאה שְׁעִתִּידִין

וְנֹדַע, כִּי הִפְסֵד הַתְּבוּאָה בָּא מִשְׁנֵי אֲפִנִים, אוֹ שֶׁהִזְרִיעָה תְּהִיָּה נִפְסֶדֶת, וְאִינָם יְכוּלִים לִזְרֹעַ כְּרָאוּי, [או] שְׂאֵחַר שְׁצֻמְחָה, תִּתְקַלְקַל. לָזֶה בָּא סִימָן הַפְּרוֹת, לִזְמַר שֶׁהִזְרִיעָה תְּהִיָּה מְקַלְקֶלֶת.

(ורב) [וְרַב] תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר, אִם בֶּן, הַשׁוֹר הוּא הַגּוֹרֵם לְרַב תְּבוּאוֹת, בְּשִׁעוּבָד אֶת הָאֲדָמָה בְּרַב בַּח. וּבִפְרָק קִמָּא דְחִגִּינָה (ג, ב) אֲמַרִּינָן, מַה דְּרַבְּנָן זֶה מְכֻּן אֶת הַפְּרָה לְתַלְמִיָּה, לְהַבִּיא חַיִּים לְעוֹלָם וְכו'.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

שֶׁהָאֲדָמָה נִיזוֹן מִמֶּנָּה וְכו', כִּךְ דְּבָרֵי תוֹרָה מְכוּוֹנִין אֶת לִוְמִדְיָהּ מִדְּרָכֵי מִיתָה לְדְרָכֵי חַיִּים. הִרִי מְבוּאָר, שְׁצֻמִּיחַת הַתְּבוּאָה הַנְּצֻרָתָה לְחַיֵּי הָאָדָם, תְּלוּיָהּ בַּפְּרָה הַחֲרוּשָׁת בַּשְּׂדֵה, וְלִכְּן הָרָאָה הַקַּב"ה לְפָרְעָה בַּחֲלוּמוֹ הָרָאשׁוֹן פְּרוֹת יִפּוֹת וְרַעוֹת, שֶׁבָּהֶן תְּלוּי הָרַעֲב וְהַשׁוּבַע בְּעוֹלָם, וְלִרְמֹז לֹו עַל שְׁנוֹת הַשׁוּבַע וְהָרַעֲב שִׁיבּוּאוֹ עַל מִצְרַיִם, וְכִדְלָהֶן.

הַשְּׁבָלִים הַטּוֹבוֹת וְהָרַעוֹת מִרְמָזִים עַל צֻמִּיחַת הַתְּבוּאָה וְעַל קַלְקוּלָהּ

וְנֹדַע, כִּי הִפְסֵד הַתְּבוּאָה - שֶׁלֹא תְּהִיָּה מִצְוִיָּה לְבִנֵּי הָאָדָם לֹאוּכְלָהּ, בָּא מִשְׁנֵי אֲפִנִים, אוֹ שֶׁהִזְרִיעָה תְּהִיָּה נִפְסֶדֶת, וְאִינָם יְכוּלִים לִזְרֹעַ כְּרָאוּי, וְהִינֵנוּ מִשׁוּם שֶׁהַחֲרִישָׁה לֹא נַעֲשֶׂתָה כְּרָאוּי. [או^כ] שְׂאֵחַר שְׁצֻמְחָה הַתְּבוּאָה, הִיא תִּתְקַלְקַל וְתִירָקֵב. לָזֶה בָּא סִימָן הַפְּרוֹת, לִזְמַר שֶׁבִּשְׁנוֹת

לְהַקְשׁוֹתֵן כָּלֵל אֶף מִתְחִילָתָן, אֶף לְפִי פִירוּשׁן הַפְּשׁוּט שֶׁל הַפְּסוּקִים, דְּקָרָא בְּתִיב (מְשַׁלִּי יד, ד) ^כוְרַב תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר - רִיבּוּי גִידוּל הַתְּבוּאוֹת, תְּלוּי בְּכוּחוֹ שֶׁל הַשׁוֹר הַחֲרוּשׁ בַּשְּׂדֵה, שֶׁאִם כּוֹחוֹ חֲזָק, הַשְּׂדֵה מִשְׁתַּבַּחַת הָרַבָּה וְגַדֵּל בַּשְּׂדֵה הָרַבָּה תְּבוּאָה, וְאִם כּוֹחוֹ חָלֵשׁ, הַשְּׂדֵה אֵינָה מִשְׁתַּבַּחַת כָּל כֵּךְ, וְגַדֵּל בַּשְּׂדֵה רַק מֵעַט תְּבוּאָה, אִם בֶּן הַשׁוֹר הוּא הַגּוֹרֵם לְגִידוּל שֶׁל רַב תְּבוּאוֹת בַּשְּׂדֵה, בְּשִׁעוּבָד - חֲרוּשׁ אֶת הָאֲדָמָה בְּרַב בַּח.

וּבִגְמָרָא בְּפִרְקָא קִמָּא דְחִגִּינָה (ג, ב) ^כאֲמַרִּינָן, מַה דְּרַבְּנָן זֶה - כְּמוֹ שֶׁהַבְּרוּז הַמְּחֻדָּד שְׂדוּקִיִּים בּוֹ אֶת הַבְּהֵמָה בַּשְּׂעֵת הַחֲרִישָׁה כְּדִי לְכוּן אֶת הַלִּיכְתָּהּ^כ, מְכֻּן אֶת הַפְּרָה לְתַלְמִיָּה - לְשׁוּרוֹת שֶׁבַּשְּׂדֵה שֶׁהִיא צְרִיכָה לְחֲרוּשׁ בָּהֶם, כְּדִי לְהַבִּיא חַיִּים לְעוֹלָם עַל יְדֵי גִידוּל הַתְּבוּאָה

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

לְהוֹצִיא חַיִּים לְעוֹלָם, אֶף דְּבָרֵי תוֹרָה מְכוּוֹנִין אֶת לִוְמִדְיָהּ מִדְּרָכֵי מִיתָה לְדְרָכֵי חַיִּים. כֹּו. פִּירוּשׁ, בְּרָאשׁ הַבְּהֵמָה נוֹתֵנִים מִרְדַּע', וְהוּא מִקַּל עֵץ אֲרוֹךְ הַנִּקְרָא מִלְּמַד הַבִּקְרָה, שֶׁבִּקְצָהּ דּוֹקְרִים הַדְּרָבָן, וְהוּא מַחֵט הַתְּקוּעַ בְּתוֹךְ כָּל עוֹבֵי הָעֵץ וּמִגִּיעַ עַד לְרָאשׁ הַבְּהֵמָה וְתוֹקֵעַ לְתוֹכוֹ, שֶׁעַל יְדֵי זֶה מְכוּוֹנִים אֶת רָאשׁ הַבְּהֵמָה בַּחֲרִישָׁתָהּ. כֹּו. רָאָה בְּפִירוּשֵׁי הָרָאשׁוֹנִים שֶׁהוּבָאוּ בַּהֲעֵרָה בְּסִמּוּךְ. כֹּו. נִרְאָה

וְחֲטָרְמוֹי, שְׂכוֹלָם לֹא הִצְלִיחוּ לְפַעֲנָה כְּהוֹגֵן אֶת הַחֲלוּמוֹת שֶׁל פְּרַעָה, וְעַל יְדֵי זֶה נִגְדַע וְנִשְׁפַּל קִרְנָם וְכִבּוּדָם בְּעֵינֵי פְרַעָה. כֹּו. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'בְּאֵין אֲלֵפִים אָבוּס בְּרַב תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר'. כֹּו. לְשׁוֹן הַגְּמָרָא, וְאֶף הוּא פֶּתַח וּרְדַשׁ דְּבָרֵי חֻכְמִים כְּדִרְבְּנוֹת וְכַמְשֻׁמְרוֹת נְטוּעִים בְּעֵלֵי אֲסָפוֹת נִתְּנוּ מִרְעָה אַחַד' (קֶהֱלֵת יב, יא), לְמַה נִּמְשְׁלוּ דְּבָרֵי תוֹרָה לְדְרָבָן, לִזְמַר לֵךְ, מַה דְּרַבְּנָן זֶה מְכוּיִן אֶת הַפְּרָה לְתַלְמִיָּה

וְאַחֵר כֶּךָ בָּא סִימָן הַשְּׁבָלִים, שְׁאֵף מֶה שֶׁתִּצְמִיחַ הָאָרֶץ, וְהָיָה מְקַלְקֵל.

י"א.

פֶּסוּק (בראשית מב, ט) 'וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלֵם לָהֶם'. מֶה מְלַמְּדֵנוּ הַמִּקְרָא הַזֶּה, וְעוֹד, מֶהוּ 'לָהֶם', הָיָה לוֹ לֹמֵר 'אֵת הַחֲלֹמוֹת

פסוק 'ויזכר'
יוסף את
החלומות
אשר חלם
להם'

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוּאָר

הָרַעב הַזֶּה יִזְכֹּר הַחֲלֹמוֹת מְקַלְקֵל לִפִּי שֶׁהַחֲרִישָׁה לֹא תִהְיֶה טוֹבָה מִחֲמַת חוֹלֶשֶׁת הַפְּרוֹת הָרַעוֹת, וּמִמִּילָא לֹא תִצְמַח הַתְּבוּאָה מִמֶּה שִׁיזְרַעוּ. וְאַחֵר כֶּךָ בַּחֲלוּם הַשְּׁנִי, בָּא סִימָן הַשְּׁבָלִים לֹמֵר, שְׁאֵף מֶה שֶׁתִּצְמִיחַ הָאָרֶץ בִּשְׁנוֹת הָרַעב, בִּמְקוֹם וְנִתְיִשְׁבוּ שְׁתֵּי קוּשִׁיתָיו שֶׁל הַזֶּרַע בְּרֶךְ.

י"א.

יוסף לא התגלה כדי שיתקיים החלום הראשון שחלם עליהם

דְּקֻדּוּקִים בַּפְּסוּק 'וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף' וְגו' בַּפְּסוּק (בראשית מב, ט) 'וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלֵם לָהֶם'. וּבִיאור הַפְּסוּק קִשְׁתָּה, מֶה מְלַמְּדֵנוּ הַמִּקְרָא הַזֶּה, וּמֶה מִשְׁמִיעַ לָנוּ בִּכְךָ שֶׁזֶכֶר יוֹסֵף אֵת

הַחֲלוּמוֹת^א. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, מֶהוּ הַטַּעַם שֶׁאִמֵּר הַפְּסוּק 'הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלֵם לָהֶם', שֶׁרָאוּ הָיָה לוֹ לֹמֵר 'אֵת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלֵם', שֶׁחֲרִי לֹא חָלֵם 'לָהֶם' - עַל עֶשֶׂר אַחֵיו שֶׁעָמְדוּ לִפְנֵי בְּלִבָּהּ, אֲלֵא חָלֵם בַּחֲלוּמוֹ

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹת

שְׁנֵי שֶׁבַע וּשְׁבַע שְׁנֵי רַעֲב, שֶׁהָיָה הַפְּרוֹת הָיוּ סִימָן לַחֲרִישָׁה, כְּעֵנִין שְׁכָתוּב (משלי יד, ד) 'וְרֹב תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר', וְהַשְּׁבָלִים גַּם כֵּן סִימָן הַקְּצִירָה. וְהַמְּלִיכִים (פסוק ה) כֵּתֵב, הַחֲלוּם הַשְּׁנִי הָיָה פֶּתוּרֹן שֶׁל הַחֲלוּם הָרִאשׁוֹן, שֶׁהַפְּרוֹת מוֹרוֹת הַחֲרִישָׁה וְהַזִּירְעָה, וְהַשְּׁבָלִים מוֹרִים עַל הַתְּכִלִּית שֶׁהִיא הַקְּצִירָה. בַּסֵּפֶר תּוֹסֵפוֹת הַשְּׁלֹם (ע' קלא, עה"פ 'שְׁבַע פְּרוֹת הַטּוֹבוֹת אוֹת ב') כֵּתֵב ז"ל, שְׁבַע פְּרוֹת, שְׁבַע שָׁנִים הֵמָּה, שְׁבַע שְׁבָלִים שְׁבַע שָׁנִים, וְאֵל תֹּאמַר שִׁישׁ י"ד שָׁנִים, 'חֲלוּם אֶחָד הוּא' רַק שְׁבַע שָׁנִים, אֲלֵא רֹב תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר' חוֹרְשִׁים בְּכָל שָׁנָה בַּפְּרוֹת, וְגַדֵּל שְׁבָלִים בַּתְּבוּאוֹת, ע"כ. וּבִאֲדַרְתָּ אֵלֵינוּ לְהַגִּיד^א כֵּתֵב, שֶׁחֲלוּם הַפְּרוֹת הָרָאָה שֶׁאֵין חֲרִישׁ בַּפְּרוֹת מִחֲמַת הָרַעֲב. לֹא רִשְׁי פִּירֵשׁ שֶׁזֶכֶר יוֹסֵף אֵת הַחֲלוּמוֹת וַיִּדַּע שֶׁנִּתְקִימוּ בִּכְךָ שֶׁהִשְׁתַּחֲוּ לוֹ אַחֵיו. וּמִכָּל מְקוֹם יֵשׁ לְהַבִּין מֶה מְלַמְּדֵנוּ הַכְּתוּב בִּכְךָ שִׁיּוֹסֵף זָכַר בְּאוֹתוֹ

שֶׁתִּיכַּח זֶה חֲסִירָה בְּהַעֲתֵקַת דְּבָרֵי רַבִּינוּ. כֵּט. רָאָה בְּדִבְרֵי הַרְמְב"ן, שֶׁהוּבָאוּ בְּהַעֲרָה בַּסִּמּוֹךְ. ל. עִיקַר פִּירוּשׁוֹ שֶׁל רַבִּינוּ מְצִינוּ בְּדִבְרֵי הָרַעוֹנוֹת [וְאִפְשָׁר לֹא צִיֵּין לְדִבְרֵיהֶם, מְרֹב פְּשִׁיטוֹתוֹ שֶׁל פִּירוּשׁ זֶה, וְכִמוּ שֶׁכֵּתֵב שֶׁהַקּוּשִׁיא מַעֲיָקְרָא לִיתָא]. הַרְמְב"ן (פסוק ב) כֵּתֵב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, 'בְּעֵבֹר כִּי אֶרֶץ מִצְרַיִם תִּשְׁתֶּה מִן הָאֵשׁ, וּמִמֶּנּוּ בֹא לָהֶם הַשּׁוֹבַע וְהָרַעֲב, רָאָה אוֹתָן עוֹלוֹת מִן הָאֵשׁ. וְהַפְּרוֹת סִימָן לַחֲרִישָׁה, וְהַשְּׁבָלִים סִימָן לְקִצְרִי, כִּמוּ שֶׁאִמֵּר (לְהֵלֶן מֶה, ו) 'אֲשֶׁר אֵין חֲרִישׁ וְקִצְרִי'. רָאָה כִּי הָאֵשׁ לֹא עָלָה רַק מֵעַט [וְלִכְךָ אֵינוּ מְשַׁקָּה אֶת מִצְרַיִם] וְאֵין חֲרִישׁ, וְאֵשׁ יִזְרַעוּ מֵעַט בְּמִקְוֹמוֹת הַלְּחִים, יִבֹּא קָדִים רוּחַ ה' וְיִשְׁרֹף אוֹתָם, כֹּאשֶׁר רָאָה אוֹתָם שְׁדוּפוֹת קָדִים. וְרַבִּינוּ בַּח"י (ד"ה וְאֵין פּוֹתֵר) תִּמָּה, אֵיךְ אִפְשָׁר לֹא יוֹכְלוּ חֲכָמָיו הַגְּדוֹלִים וְחֲרִטּוּמֵי הַהוֹדִיעַ לוֹ פֶּתוּרֹן הַחֲלוּם, וְהַדְּבָרִים מוֹכִיחִים שֶׁהֵם מוֹרִים שְׁבַע

וְאֶדְרָבָא, הוא לא היה מקפיד אלא על קיום החלום הראשון, של 'וְהָנָה אֲנַחְנוּ מֵאֱלֹמִים אֲלֵמִים' (שם לו, ז), לפי ששנאתו לא היתה אלא עליהם דוקא, כמו שרומז 'וְהָנָה אֲנַחְנוּ מֵאֱלֹמִים אֲלֵמִים', שלא היו בכלל חלום זה בנימין ויעקב, ולכן העליל עליהם, כדי שהם

אשר חלם, שהרי לא חלם להם בלבד, אלא חלם אף על בנימין שלא היה אז עמם, ואף על השמש והירח. ויש לומר, שבנות יוסף היתה כך, בודאי שפשאני אתודע להם יבואו בבאן אף בנימין והשמש והירח, ויתקיים החלום השני לגמרי.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

ובלהה ישתחוו לו.

וְאֶדְרָבָא, הוא - יוסף לא היה מקפיד אלא על קיום החלום הראשון, של 'וְהָנָה אֲנַחְנוּ מֵאֱלֹמִים אֲלֵמִים וגו' וְהָנָה תִּסְבִּינָה אֲלֵמִיתֵכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֱלֹמִיתִי' (שם לו, ז), רמז שיהיו עשרת אחיו משתחוים אליו, והיה רוצה שימשיך²⁶ חלום זה להתקיים, לפי ששנאתו לא היתה אלא עליהם דוקא, לפי שרק הם היו במכירתו, ולא הקפיד אלא שישתחוו הם לפניו, וכפתרון החלום הראשון כמו שרומז 'וְהָנָה אֲנַחְנוּ מֵאֱלֹמִים אֲלֵמִים', והמכוון הוא דוקא לעשרת אחיו הללו, שלא היו בכלל חלום זה בנימין²⁷ ויעקב²⁸, ולכן העליל יוסף עליהם, כדי שהם לבדם יבואו שוב

השני אף על בנימין שלא היה אז עמם בירידתם הראשונה למצרים, ואף חלם על השמש והירח המרמזים על יעקב ובלהה²⁹, וגם הם לא היו עכשיו עם אחי יוסף.

עיקר כוונת יוסף היתה שרצה שאחיו ישתחוו לו

ויש לומר, שבנות יוסף היתה כך, שחשב בעצמו, הרי בודאי שפשאני אתודע להם - לעשר אחי הנמצאים כאן, יעלו הם מיד לארץ ישראל לבשר לאביהם יעקב אודות המלכות שלי במצרים, ויבואו בבאן אף בנימין והשמש והירח - יעקב ובלהה, להשתחוות לי, ויתקיים בכך החלום השני של השמש והירח והכוכבים, לגמרי שגם יעקב

ציונים ומקורות

כשבאו אליו והשתחוו לו, וכפי שמבואר בפסוק (מב, ו) 'ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה', ובודאי שכוונת רבנו בכל המהלך, שרצה שימשיך החלום להתקיים. לד. וכמבואר בפירוש רש"י (מב, ט), 'אשר חלם להם', עליהם, וידע שנתקיימו שהרי השתחוו לו. ומבואר מדבריו שכשעשר האחים ירדו בפעם הראשון למצרים והשתחוו לו, נתקיים החלום. וכן הוא בזהר (פרשת מקץ קצט, ב). וזה לשון רבינו בחיי (מב, ג), 'וירדו אחי יוסף עשרה', כדי לקיים החלום הראשון של החלומות, כי הוא היה מספר אל אחיו העשרה, כי בו אמר (לו, ה) 'ויגד לאחיו ויוסיפו

העת את החלומות. ויבאר רבינו שכיון שזכר את החלומות, לפיכך נמנע בינתיים מלספר להם שהוא אחיהם וכדלהלן בהמשך הדברים. לב. בחלומה השני של יוסף חלם ש'השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי', אחד עשר כוכבים רמז לאחד עשר אחיו יחד עם בנימין (רבנו בחיי בראשית מב, ג), וכן השמש והירח רמז ליעקב ובלהה (ב"ר פד, יא). וברש"י (לו, י) 'הבוא נבוא', והלא אמך כבר מתה. והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלהה שגדלתו כאמו. לג. דקדקנו לפרש כוונת רבנו כן, משום שלפי הפשט הלא כבר נתקיים החלום מיד

לְבָדֶם יָבֹאוּ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ. וְזֶהוּ 'אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם, 'לָהֶם' דְּוָקָא. יב.

פְּסוּק (בראשית מב, כה) 'וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אִישׁ אֶל שְׁקוֹ וְכֹ' וַיַּעַשׂ לָהֶם בֵּן, הַטָּעַם אֶת כְּלִיהֶם בָּר וּלְהָשִׁיב כְּסָפֵיהֶם שְׁלֹא אָמַר הַפְּתוּב 'וַיֵּצֵא יוֹסֵף לְמַלְאוֹת

פסוק 'ויצא יוסף וימלאו את כליהם בר ולהשיב כספיהם איש אל שקו וכו'

זָרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ מִבְּלִי יַעֲקֹב וּבִלְהַחֲלִי. עַכְשִׁיו לַפְּנִי, דְּוָקָא, שְׂרָצָה שְׁחִלּוּם זֶה וְזֶהוּ מַה שְּׂדַקְדָּק הַכְּתוּב לומר 'אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם, כלומר, שזכר את החלום שחלם 'לָהֶם' - על עשר אחיו שעמדו יב.

השבת הכסף נעשתה בסתר

שינויי לשון בפסוק כתוב בַּפְּסוּק (בראשית מב, כה), 'וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אֶת כְּלִיהֶם בָּר וּלְהָשִׁיב כְּסָפֵיהֶם אִישׁ אֶל שְׁקוֹ וְלָתֵת לָהֶם צֹדֶה לְדֶרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם בֵּן, ושני ציוויים נזכרו בפסוק, למלא את כליהם בר, ולהשיב את כספם אל שקיהם. ותחילה אמר 'ויצא יוסף' ולא פירש מהו הציווי, ואמר שקיימו הממונים את ציווי 'וימלאו את כליהם בר'.^ט וחזר ופירש את הציווי

צִיּוּנִים וּמִקּוּרֹת

שחלם להם וביקש שימשיכו להתקיים, לפיכך נמנע בינתיים מלספר להם שהוא אחיהם, כי רצה שדוקא הם ישתחוּ לו וכפי שנתבאר. ומשום כך דקדק הכתוב לומר 'אשר חלם להם', כי רק החלום שחלם עליהם רצה שיתקיים. ואף שבפסוק כתוב בלשון רבים 'את החלומות', מכל מקום עיקר כוונתו היתה על מה שחלם 'להם', שיבואו הם להשתחוות אליו. [ראה ברמב"ן (מב, ט) שכתב כעין מהלך זה, שהטעם שלא נתגלה אליהם יוסף, משום שרצה שיתקיים החלום הראשון, ואם היה מתגלה אליהם, היה מיד יעקב יורד אליו למצרים, ובכך היה מתקיים החלום השני, ונמצא שהחלום הראשון שרק האחים ישתחוּ לו, לא יתקיים לעולם, משום כך העליל עליהם שיביאו את בנימין ובכך יתקיים החלום הראשון, ואחר כך נתגלה אליהם כדי שיתקיים אף החלום השני עי"ש. אכן לפי דרכו אין מתיישב קושיית רבנו במה שדקדק הכתוב לומר 'אשר חלם להם'.] לה. ולא פירש הכתוב מה היה הציווי של יוסף,

עוד שנוא אותו. ולהם אמר (שם פסוק ז) 'והנה אנחנו מאלמים אלומים'. כי בנימין איננו בכלל הזה, ונתקיים עתה החלום הזה כאשר השתחוּו אליו. והחלום השני שכתוב (שם פסוק ט) 'והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים', לא יוכל להתקיים עד שיבוא בנימין וגם אביו. ודלא כמו שכתב הרמב"ן (מב, ט), שהחלום הראשון כולל את כל אחד עשר אחיו יחד עם בנימין ועד שבאו שניהם לא נתקיים אף החלום הראשון. לה. שיעקב נכלל רק בחלום השני שחלם יוסף, וכפי שאמר 'והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי', שמש רומז ליעקב. ובחלום הראשון חלם רק כלפי אחיו, ולא נרמז כלל על יעקב אביו. לו. והגם שגם בנימין השתחוה לו בבואו יחד עם האחים בפעם השנית, מכל מקום עיקר כוונתו היתה שלא יבוא יעקב עמיהם. כי רצה שהם ימשיכו להשתחוות לו, אולם לא רצה שיעקב ישתחוה. לו. ומתורץ קשיות רבנו, שהפסוק מלמדנו שכיון שזכר את החלומות

אֶת כְּלִיָּהֶם בָּר וּלְהָשִׁיב וְכו', בְּלִשׁוֹן מְקוֹר. יֵשׁ לִזְמַר, שְׁיוֹסֵף הָיָה רוֹצֵה שֶׁהַשְּׁבֶת הַכֶּסֶף בְּשִׁקְיָהֶם יְהִיָּה בְּתוֹרַת סוֹד, אֲבָל לְמִלְאוֹת שִׁקְיָהֶם הוּא דָּבָר הַמְּסוּר לְכָל הַפְּקוּדִים עַל מְכִירַת הַכֶּר.

וְלָכֵן אָמַר 'וַיֵּצֵא יוֹסֵף' שְׁאוֹתָם הַמְּמֻנִים עַל כֶּךָ יִמְלְאוּ כְּלִיָּהֶם בָּר, אֲבָל 'לְהָשִׁיב בְּסִפְיָהֶם אִישׁ אֶל שִׁקּוֹ' לֹא צוּה אֱלֹא לְאַחֵד בְּתוֹרַת סוֹד. וְזֶהוּ שְׁפִים הַכְּתוּב 'וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּן' לְשׁוֹן יַחֲד.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

הַמְּמוֹנִים עַל מְכִירַת הַכֶּר - הַתְּבוּאָה^{מב}. וְלָכֵן אָמַר, 'וַיֵּצֵא יוֹסֵף' שְׁאוֹתָם הַמְּמֻנִים עַל כֶּךָ לְמִלְאוֹת שִׁקְיָהֶם הַקּוֹנִים בַּתְּבוּאָה, יִמְלְאוּ גַם אֶת כְּלִיָּהֶם שֶׁל אַחִיו בָּר^{מג}, אֲבָל 'לְהָשִׁיב בְּסִפְיָהֶם אִישׁ אֶל שִׁקּוֹ' אֲשֶׁר זֶהוּ דָּבָר הַחֲרוּג מִשׁוֹרַת הַדִּין לְהָשִׁיב אֶת הַכֶּסֶף אֶל הַקּוֹנִים, זֶה לֹא צוּה אֱלֹא לְאַחֵד מִהֵנָּא מִנִּים לוֹ בְּתוֹרַת סוֹד, וְלָכֵן דּוּקָא דָּבָר זֶה לֹא נִכְתָּב הַצִּיּוּי בַּלְשׁוֹן נוֹכַח אֲלֵא בַּלְשׁוֹן נִסְתָּר, וְרוֹמֵז שֶׁהִיא נִסְתָּר וְלֹא נִדְרַע רַק לְמִי שֶׁנֶּאֱמַר לִרְמז.

וְזֶהוּ גַם כֵּן הַטַּעַם שֶׁשְׁפִים הַכְּתוּב וְאִמַּר 'וַיַּעַשׂ לָהֶם בָּן' בַּלְשׁוֹן יַחֲד, וְלֹא כַּתְּחִילַת הַפִּסּוּק 'וַיִּמְלְאוּ אֶת כְּלִיָּהֶם בָּר', בַּלְשׁוֹן רַבִּים, כִּי מִלּוֹי הַשִּׁקְיָם בַּתְּבוּאָה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַמְּמוֹנִים לִכְךָ, אֲבָל הַשְּׁבֶת הַכֶּסֶף נַעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר שֶׁאֵין הַכֹּל מִבְּחִינִים בַּהֲמִיָּה.

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרוֹת

הִיא דָּבָר רִגִּיל הַנַּעֲשֶׂה בַּפְּרָהֲסִיא, אֲבָל הַחֲזוֹרַת הַכֶּסֶף הִיא דָּבָר בִּלְחֵי רִגִּיל, וְלֹא רָצָה יוֹסֵף שִׁיתְּפָרְסֵם הַדָּבָר. מִגַּם וּמִקְרָא קֶצֶר הוּא זֶה, 'וַיֵּצֵא יוֹסֵף' לְמִלְאוֹת אֶת כְּלִיָּהֶם בָּר, וְכֵן אֲכֵן הִיא 'וַיִּמְלְאוּ אֶת כְּלִיָּהֶם בָּר'. מִדּוּ כַּדְּבָרֵינוּ כָּתוּב גַּם בְּאוֹר הַחַיִּים וּז"ל, 'וְלִהְשִׁיב כְּסִפְיָהֶם', טַעַם שֶׁלֹּא דָּבָר הַכְּתוּב בְּשִׁעוּר שֶׁהַתְּחִיל לְדָבָר 'וַיִּמְלְאוּ' גִּוְרִי, הִיא לוֹ גַּם כֵּן לִזְמַר 'וַיִּשׁוּבוּ', אוֹ הִיא לוֹ לִזְמַר 'לְמִלְאוֹת אֶת' גִּוְרִי 'וְלִהְשִׁיב', וְאוּלַּי כִּי הַמִּמְלָא לֹא יָדַע הַשְּׁבֶת הַכֶּסֶף, וְהֵנָּא מִן בֵּיתוֹ הוּא הָשִׁיב, אוֹ צוּה שִׁיְהִיָּה הַמִּלּוֹי בַּפְּרָהֲסִיא, וְהַשְּׁבֶת הַכֶּסֶף בַּהֲצַנֵּעַ. מִזֶּה 'וַיִּמְלְאוּ אֶת כְּלִיָּהֶם' מוֹרֵה

הַשֵּׁנִי 'וְלִהְשִׁיב כְּסִפְיָהֶם' וְלֹא צִיּוּה דְּבָרֵינוּ לְנוֹכַח, אֲלֵא בֹא הַצִּיּוּי בַּלְשׁוֹן סְתוּמָה 'וְלִהְשִׁיב כְּסִפְיָהֶם'^{טז}.

וְצָרִיךְ לְהַבִּין מִדּוּעַ שִׁנָּה יוֹסֵף אֶת אוֹפֵן דִּיבּוּרוֹ, וּמִהוּ הַטַּעַם שֶׁלֹּא אָמַר הַכְּתוּב אֶת שְׁנֵי הַעֲנִינִים בְּאוֹתוֹ מִטְּבַע לְשׁוֹן, 'וַיֵּצֵא יוֹסֵף לְמִלְאוֹת אֶת כְּלִיָּהֶם בָּר וּלְהָשִׁיב' וְכו', שְׁנֵיהֶם בְּלִשׁוֹן מְקוֹר הַמּוֹרָה עַל שׁוֹרֵשׁ הַפַּעּוּלָה וְלֹא בַּלְשׁוֹן צִיּוּי לְנוֹכַח^{מז}.

מִלּוֹי הַשִּׁקְיָם נַעֲשֶׂה בַּפְּרָהֲסִיא
וְהַשְּׁבֶת הַכֶּסֶף בְּסוֹד

יֵשׁ לִזְמַר, שֶׁרַק לְעֵנִין הַשְּׁבֶת הַכֶּסֶף נִכְתָּב בְּדוּקָא בַּלְשׁוֹן זֶה לְפִי שְׁיוֹסֵף הָיָה רוֹצֵה, שֶׁהַשְּׁבֶת הַכֶּסֶף בְּשִׁקְיָהֶם יְהִיָּה בְּתוֹרַת סוֹד, שֶׁלֹּא יֵהָא הַדָּבָר נִדְרַע לְכָל הַמְּמוֹנִים^{מח}. אֲבָל לְמִלְאוֹת שִׁקְיָהֶם בַּתְּבוּאָה, הוּא דָּבָר הַמְּסוּר לְכָל הַפְּקוּדִים -

וּמִקְרָא קֶצֶר הוּא, 'וַיֵּצֵא יוֹסֵף' וְלֹא פִירֵשׁ מִהוּ הַצִּיּוּי, וּמוֹסִיף הַכְּתוּב לִזְמַר 'וַיִּמְלְאוּ אֶת כְּלִיָּהֶם', כִּי עֲבָדֵי יוֹסֵף עָשׂוּ כַּמְצוּתוֹ 'וַיִּמְלְאוּ אֶת כְּלִיָּהֶם בָּר' (רד"ק עַל הַתּוֹרָה). לִט. וְצִיּוּי בַּלְשׁוֹן זֶה נִקְרָא 'מְקוֹר' וְאֵינוּ מִצּוּה לְנוֹכַח, אֲלֵא מוֹרָה עַל שׁוֹרֵשׁ הַפַּעּוּלָה, וּמוֹדִיעַ רְצוֹנוֹ שִׁיְהִיָּה הַדָּבָר נַעֲשֶׂה. מ. וְרֹאֵה גַם בְּאַלְשִׁיךְ שֶׁהִקְשָׁה כַּעֲיֵן דְּבָרֵינוּ. מִא. וְלָכֵן סָתַם הַכְּתוּב דְּבָרֵינוּ בַּלְשׁוֹן מְקוֹר 'וְלִהְשִׁיב' וְלֹא בַּלְשׁוֹן צִיּוּי לְנוֹכַח, לְרִמּוֹז שֶׁנֶּאֱמַר בְּאוֹפֵן נִסְתָּר שֶׁלֹּא יִתּוּדַע לְכוּלָם, אֲלֵא כַּמְגַלָּה סוֹד לְנֶאֱמָן אֵלִיו שִׁיִּצְיָא רְצוֹנוֹ אֶל הַפּוּעַל. מִב. לְמִלְאוֹת אֶת כְּלִיָּהֶם בַּתְּבוּאָה

יג

בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי עוֹסֵק לְהַמְלִיךְ בְּנוֹ
בְּמִצְרַיִם, וְהוּא אוֹמֵר 'לָמָּה הִרְעַתְּם לִי',
הוּא דָּאֵת אָמַר (ישעיה מ, כז) 'לָמָּה תֹאמַר
יַעֲקֹב וְכוּ' נִסְתַּרְהָ דְרַבִּי מַה" וְכוּ',
עב"ל.

מִדְרָשׁ (ב"ר צא, י), 'וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לָמָּה
הִרְעַתְּם לִי' (בראשית מג, ו), אָמַר
רַבִּי לִוִּי אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא,
מַעוֹלָם לֹא יֵצֵא דְבַר שָׁל בְּטָלָה מִפִּי
אֲבִינוּ יַעֲקֹב, אֲלֵא כֶּךָ אָמַר הַקְדוּשׁ

מאמרם ז"ל
למה
הרעתם לי,
מעולם לא
יצאה דבר
של בטלה
מפי אבינו
יעקב וכו'
למה תאמר
יעקב נסתרה
דרכי וכו'

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

יג.

תכלית הגלות להיטיב עם ישראל ולא להיפך חלילה

אֲבִינוּ, כִּי כֶּךָ אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי
עוֹסֵק לְהַמְלִיךְ אֶת יוֹסֵף בְּנוֹ בְּמִצְרַיִם,
וְהַכֹּל בְּדֶרֶךְ זֶה שִׁירְדוּ הוּא וּבְנָיו לְמִצְרַיִם
כַּפְקוּדָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, וְהוּא אוֹמֵר 'לָמָּה
הִרְעַתְּם לִי', וְהָיָה כֹל סִיבוֹתָיו לְטוֹבָתוֹ הֵם
כְּדֵי לְהַמְלִיךְ אֶת בְּנוֹ בְּמִצְרַיִם, וְאִינוּ מִן
הָרָאיוֹ שִׁיחֲשִׁיב דְּבַר זֶה כְּאִילוֹ הוּא רַעָה.
הוּא דָּאֵת אָמַר - זֶהוּ שֶׁהִנְבִּיא מוֹכִיחַ אֶת
יַעֲקֹב (ישעיה מ, כז) 'לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב
וְתִדְבֹר יִשְׂרָאֵל נִסְתַּרְהָ דְרַבִּי מַה" וּמֵאַלְהִי
מִשְׁפָּטֵי יַעֲבֹר' וְכוּ'^ט, עב"ל. וְזוֹ הִיא
תוֹכַחַת הַנְּבִיא, מְדוּעַ יֹאמַר יַעֲקֹב כִּי

דַּרְשַׁת הַמְּדַרְשׁ בַּפְּסוּק 'לָמָּה הִרְעַתְּם לִי'
אֵיטָא בְּמִדְרָשׁ (ב"ר צא, י), עַל דְּבָרֵי
יַעֲקֹב לְבָנָיו (בראשית מג, ו)^ט, 'וַיֹּאמֶר
יִשְׂרָאֵל לָמָּה הִרְעַתְּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ
הָעוֹד לָכֶם אָח', לָמָּה עֲשִׂיתֶם עִמִּי רַעָה
וְאִמְרַתֶּם לְמִשְׁנָה לְמַלְךְ מִצְרַיִם [- יוֹסֵף],
שִׁישׁ לָכֶם עוֹד אַח [- וְהוּא בְּנִימִין]^{טז},
אָמַר רַבִּי לִוִּי אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא,
מַעוֹלָם לֹא יֵצֵא דְבַר שָׁל בְּטָלָה - דִּיבּוּר
שְׁאִין בּוֹ תוֹעֵלֶת, מִפִּי אֲבִינוּ יַעֲקֹב^{טז},
וּמִסְתַּמָּא גַּם דִּיבּוּר זֶה הִיא בּוֹ תוֹעֵלֶת,
אֲלֵא בְּכָל זֹאת הִיתָה הַתּוֹכַחָה עַל יַעֲקֹב

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹרוֹת

אֲחִיכֶם אֵלָיו לְמִצְרַיִם. מַה. מִלְשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ
נִרְאָה שֶׁמַּעוֹלָם לֹא יֵצֵא מִפִּי שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ דְּבַר שֶׁל
בְּטָלָה וְאֵף בְּדָבָר זֶה, וּמִכֹּל מְקוֹם הִיא כְּאֵן תְּרַעֲוֶמֶת
עָלָיו כִּיֹּן שִׁקְרָא לְמֵאוֹרְעוֹתָיו בְּשֵׁם רַעָה. וְרַבִּנוּ
מְקַשָּׁה, שֶׁלְכֹאוּרָה הָלֹא בּוֹדָאֵי דְּבָרָיו כְּאֵן הָיוּ שֶׁל
בְּטָלָה. וְעוֹד שֶׁאֵם לֹא טַעָה וְלֹא הָיוּ דְּבָרִים שֶׁל בְּטָלָה,
אִם כֵּן מְדוּעַ הִנְבִּיא מוֹכִיחוֹ. [אוֹלָם רֵאָה בִּיפָה תּוֹאֵר
שֶׁהִבִּיא בֵּין דְּבָרָיו לְהַגִּיָּה הַמְּדַרְשׁ 'מַעוֹלָם לֹא אָמַר
יַעֲקֹב אֲבִינוּ דְּבַר שֶׁל בְּטָלָה אֵלֹא כְּאֵן' כִּי כְּאֵן הָיוּ
דְּבָרָיו לְבְטָלָה שֶׁהִתְרַעַם עַל מִידוֹתָיו שֶׁל הַקְּב"ה. וְכֵן
הוּא הִנּוּסַח בְּמִדְרָשׁ רַבָּה מִהֲדוֹרֹת תִּיאֲדוּר - אֲלַבְק].
מִט. פִּשְׁטוֹת הַפְּסוּק הוּא דְּבָרֵי תוֹכַחָה לְעַם יִשְׂרָאֵל
הַמֵּתְאוֹנְנִים כְּכִיכּוֹל אֵין הַקְּב"ה מִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם,

כִּי עָשׂוּ עֲבָדָיו כְּדִבְרוּ וּמִלְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם, וְנֹאמַר בְּלִשׁוֹן
רַבִּים כִּי רַבִּים הֵם הָעוֹסְקִים בְּכֶךָ, אֲבָל 'וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן'
מְדַבֵּר עַל הַשְּׁבֹת הַכֶּסֶף שֶׁנַּעֲשָׂה עַל יְדֵי אָדָם אֶחָד וְלֹא
הִיא הַדְּבַר מְפּוֹרָס. וְרֵאָה בְּמִדְרָשׁ שֶׁכֹּל טוֹב, 'וַיַּעַשׂ
לָהֶם כֵּן', זֶה אָמַר כִּנְגַד מִנְּשָׁה שֶׁהִשִּׁיב לָהֶם הַכֶּסֶף.
[וְרֵאָה גַּם בְּאַלְשִׁיךְ שְׁעִמַד עַל דִּיּוֹק זֶה].
מִן. לִשׁוֹן הַמְּדַרְשׁ, 'וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לָמָּה הִרְעַתְּם לִי'
וְגו', רַבִּי לִוִּי בְּשֵׁם רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא, מַעוֹלָם לֹא
אָמַר יַעֲקֹב אֲבִינוּ דְּבַר שֶׁל בְּטָלָה, אֵלֹא כֶּךָ אָמַר
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי עוֹסֵק לְהַמְלִיךְ אֶת בְּנוֹ
בְּמִצְרַיִם, וְהוּא אוֹמֵר 'לָמָּה הִרְעַתְּם לִי', הִיא דֵּהוּא
אָמַר 'נִסְתַּרְהָ דְרַכִּי מַה' וּמֵאַלְהִי' וְגו'. מִז. וְעַל
יְדֵי דְּבָרֵיכֶם אֲוֹדוֹתָיו צִוָּה עֲלֵיכֶם הַמוֹשֵׁל לְהוֹרִיד

ואם נאמר שלא טעה, למה הנביא מוכיחו.

ויש לומר, דאין הכי נמי שלא יצא דבר של בטלה מפיו, כלומר, שלא טעה ולא תלה דבריו על צד המקרה, רק תלה הכל מידו של הקדוש ברוך הוא. ובזנות יעקב היתה כך, שאמרו ו"ל

בזנות המדרש הזה לכאורה נסתרת, שאם בא לומר, שאף בפעם הזאת לא יצא דברו לבטלה, הלא מפשטן של דבריו נראה, שטעה שתלה הרעה הזאת על צד המקרה, ולא תלה לומר שבאה לו מאת המקום. ועוד, שהנביא מוכיחו 'למה תאמר יעקב' וכו',

זרע שמשון המבואר

מוכיחו באומרו 'למה תאמר יעקב' וכו', ואם נאמר שלא טעה באמרו שדבר זה באה עליו על צד המקרה ורעה הוא עבורו, אם כן למה הנביא מוכיחו על דבריו^נ.

יעקב אבינו האמין

שכל מאורעותיו הם סיבה מן השמים

ויש לומר, דאין הכי נמי, שגם כאן לא יצא דבר של בטלה מפיו של יעקב, ודבר של בטלה היינו לתלות הדברים בהעדר ההשגחה^נ, כלומר שלא טעה יעקב ולא תלה דבריו על צד המקרה חלילה, רק בודאי תלה שהכל בא מידו של הקדוש ברוך הוא בהשגחה פרטית. ובזנות יעקב במה שאמר לבניו 'למה הרעתם לי' שמשמע שהם גרמו לכך, היתה כך, שאמרו רבותינו ו"ל בגמרא (שבת לב, א), על הפסוק (דברים כב, ח) 'ועשית מעקה לגגך

דרכו נסתרה מאת הקב"ה, אשר אינו משגיח בצרות הבאות עליו, חלילה.

הקושי בזנות דבריו של יעקב אבינו

בזנות המדרש הזה במה שאמר מעולם לא יצא דבר של בטלה מפי יעקב לכאורה נסתרת ואינה מובנת, שאם בא לומר, שאף בפעם הזאת באמרו 'למה הרעתם לי', לא יצא דברו של יעקב לבטלה, אלא היו דבריו כהוגן, כי אכן גרמו לו בניו רעה בדבריהם, אם כן יש להקשות, הלא מפשטן של דבריו של יעקב נראה שטעה יעקב, שתלה הרעה הזאת על צד המקרה - כאילו לא מן השמים נתגלגל דבר זה, והיה תולה האשמה בבניו שהם גרמו לו רעה, ולא תלה לומר שבאה לו הרעה מאת המקום ברוך הוא בהשגחה פרטית ולטובה^נ. ועוד יש להקשות, שהנביא

ציונים ומקורות

נג. ועל כרחך שלא דיבר נכונה ומהו אם כן שפתח המדרש ואמר 'מעולם לא אמר יעקב אבינו דבר של בטלה'. נג. וזהו 'דבר של בטלה' לתלות הדברים המתרחשים עמו כאילו הם של בטלה ללא כוונת מכון חלילה.

ונדרש הפסוק לענין יעקב אבינו. ג. ראה גם בפירוש יפה תואר שעמד בביאור דבר המדרש. נא. וכיצד נאמר שלא יצא מפיו דבר של בטלה, והרי האשים את בניו שגרמו לו הרעה, במקום לתלות כל מאורעותיו בהשגחה העליונה.

וְזָהוּ 'לָמָּה הִרְעַתֶּם לִי', לָמָּה גַם
אַתֶּם חִיבְתֶּם עֲצֻמְכֶם לְמָקוֹם,
כִּי בִשְׂבִיל זֶה נִתְגַּלְגַּלָּה עַל יְדֶכֶם
הִרְעָה הַזֹּאת. וְאִין הָכִי נִמְי' שֶׁהִיָּה
מוֹדָה שֶׁחֶפֶל בָּא מִן הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוא, רַק הִיָּה סוֹבֵר שֶׁהַגְּלוּת יָבֵא
מִחֲמַת עֲנָשׁ,

(שבת לב, א) עַל פֶּסוּק (דברים כב, ח) 'כִּי יִפֹּל
הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ', רָאוּי זֶה לִפְל', אֲלֵא
שֶׁמִּתְגַּלְגֵּלִין חוֹבָה עַל יְדֵי חֵיב.
וְאָמַר יַעֲקֹב, יִדְעֵתִי כִּי בְּיָדָי הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא גָזַר הִרְעָה הַזֹּאת,
אֲמָנָם לִפִּי שֶׁנִּתְגַּלְגַּלָּה עַל יְדֶכֶם, צָרִיף
לִזְמַר שָׁנָם אַתֶּם חֵיבִים.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

מוקדם, ומפני כן נתגלגל דבר חובה על
ידכם. וְזָהוּ שאמר יעקב לבניו, 'לָמָּה
הִרְעַתֶּם - לִי', כלומר לָמָּה גַם אַתֶּם
'הִרְעַתֶּם' וְחִיבְתֶּם עֲצֻמְכֶם לְמָקוֹם
במעשיכם הרעים, כִּי בִשְׂבִיל זֶה שאתם
עצמכם חייבים נִתְגַּלְגַּלָּה עַל יְדֶכֶם הִרְעָה
הַזֹּאת להרע 'לִי'. וְאִין הָכִי נִמְי', שֶׁהִיָּה
יעקב מוֹדָה ומכיר שֶׁחֶפֶל בָּא עָלָיו מִן
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וכל מאורעותיו בגזירת
עליון הם^נ, רַק הִיָּה סוֹבֵר שֶׁהַגְּלוּת יָבֵא
עָלָיו מִחֲמַת עֲנָשׁ מִן הַשָּׁמַיִם, ולכך היה
סבור שאם נתגלגל שיבוא עָלָיו עַל יְדֵי
בניו סימן הוא שהם חטאו מכבר, ועל כך
היה טענתו אליהם.

וכו' כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ^נ (מִמֶּנּוּ), רָאוּי זֶה
הַנּוֹפֵל בַּחֲסָרוֹן מַעֲקָה, לִפְל' מראש הגג
בגזירת שמים^נ, אֲלֵא שֶׁמֶכֶל מָקוֹם בַּעַל
הַגֶּג שֶׁהִתְרַשַׁל מֵעֲשִׂיַת מַעֲקָה נִתְפַּס
באותו עוֹוֹן, לִפִּי שֶׁמִּתְגַּלְגֵּלִין מִן הַשָּׁמַיִם
שֶׁתְּבוֹא חוֹבָה - דָּבָר רַע, עַל יְדֵי אָדָם חֵיב^נ.
וְכֵן כֹּל מִי שֶׁהִתְגַּלְגַּל קֶלְקוֹל בְּסִיבָתוֹ, הִרִי
זֶה מִשּׁוֹם שֶׁהוּא מַחֻיָּב וְעוֹמֵד מִכְבָּר^נ.

יעקב סבר שהגלות עונש הוא מן השמים
ולכך אָמַר יַעֲקֹב, יִדְעֵתִי כִּי בְּיָדָי
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גָזַר אֶת הִרְעָה הַזֹּאת,
והכל הוא בהשגחה פרטית מן השמים,
אֲמָנָם לִפִּי שֶׁנִּתְגַּלְגַּלָּה רַעַה זֹו עַל יְדֶכֶם,
צָרִיף לִזְמַר שָׁנָם אַתֶּם חֵיבִים בְּאִיזָה חֲטָא

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

(יבמות צט, ב). נח וראה עוד לשונו הזהב של
רבנו (פרשת תולדות אות יב), יש לקחת מוסר השכל
שכל אדם יש לו להכיר בכל מעשיו נפלאות מעשי
ה', כִּי אִין בְּכַח הָאָדָם לַעֲשׂוֹת כְּלוֹם אִם לֹא בַּחֲסֵד ה',
שֶׁאִין אָדָם נִזְקָף אֲצַבְעוֹ לְמַטָּה אִלָּא אִם כֵּן נִגְזַר עָלָיו
לְמַעֲלָה (חולין ז, ב), וְכֵן בְּכֹל רִיחַ שִׁיעֲשָׂה אֵל
יֵאמֵר כִּי זֶה בָּא לוֹ בַּהֲשִׁתְּדוּלּוֹתוֹ הַעֲצוּם, אִלָּא חֲסֵד ה',
אִם יַעֲלֶה לְגִדּוּלָה אֵל יֵאמֵר כִּי חֲכַמְתוֹ גְּרָמָה לוֹ, רַק
חֲסֵד ה'. וְזָהוּ 'כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ לִפְנֶיךָ' (בראשית
כז, כ), וְהִרְאִיָּה שֶׁהִרִי בִיעָקֵב לֹא הִקְרָה לוֹ הַקְּבִיָּה

נח. לשון הפסוק, 'כִּי תִכְנֶה בֵּית חֵדֶשׁ וְעֲשִׂיתָ מַעֲקָה
לְגִגְךָ וְלֹא תֵשִׂים דָּמִים בְּכִיתֶךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ'.
נח. כִּי מִשְׁשֵׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית כִּבְר נִגְזַר עָלָיו שִׁיפּוֹל.
נח. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, תָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, 'כִּי יִפּוֹל
הַנּוֹפֵל מִמֶּנּוּ' (מִמֶּנּוּ) רָאוּי זֶה לִפְּלוֹל מִשְׁשֵׁת יָמִי
בְּרֵאשִׁית, שֶׁהִרִי לֹא נִפֹּל וְהִתְכַּתּוּב קִרְאוּ נּוֹפֵל, אִלָּא
שֶׁמִּתְגַּלְגֵּלִין זְכוּת עַל יְדֵי זְכָא, וְחוֹבָה עַל יְדֵי חֵיב.
וְהִינֵינוּ שֶׁלֹּכֵן מִגְּלָגִלִּים שִׁיגָרָם מִיתָתוֹ שֶׁל הַנּוֹפֵל עַל
יְדֵי בַעַל הַבֵּית שֶׁחֲטָא וְלֹא קִיָּים מִצְוֹת מַעֲקָה.
נח. אֲבָל צְדִיקִים אִין הַקְּבִיָּה מִבֵּיא תְּקֵלָה עַל יָדָם

וְאֵינּוּ בֶן, שְׁאֲדָרְבָּא, הַגְּלוּת הָיָה לְטוֹב
 לָהֶם, כְּדִי שְׂיִזְדָּכְכוּ בְּכוֹר
 הַבְּרִזָּל, כְּמוֹ שֶׁפִּתְּבְּנוּ לְעִיל בְּסֻמוּךְ (אות
 י), וְאֵף אִם הַשְּׂבָטִים גָּלְגְּלוּ הַגְּלוּת, אֵינּוּ
 סִימָן שֶׁהֵם חֲתִיבִים כְּמוֹ שֶׁסָּפֵר יַעֲקֹב.
 וְעַל זֶה הִנְבִּיא מוֹכִיחוֹ, שֶׁהוּאִיל

הַגְּלוּת הַיָּה לְטוֹב
 לָהֶם, כְּדִי שְׂיִזְדָּכְכוּ בְּכוֹר
 הַבְּרִזָּל, כְּמוֹ שֶׁפִּתְּבְּנוּ לְעִיל בְּסֻמוּךְ (אות
 י), וְאֵף אִם הַשְּׂבָטִים גָּלְגְּלוּ הַגְּלוּת, אֵינּוּ
 סִימָן שֶׁהֵם חֲתִיבִים כְּמוֹ שֶׁסָּפֵר יַעֲקֹב.
 וְעַל זֶה הִנְבִּיא מוֹכִיחוֹ, שֶׁהוּאִיל

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאָר

הַגְּלוּת בָּאָה בַּעֲצַתוֹ שֶׁל הַקֶּב"ה לְאַבְרָהָם אַבִּינוּ
 וְעַל זֶה הִנְבִּיא מוֹכִיחוֹ עַל שְׁטֵעָה לֹמֵר
 שֶׁהַגְּלוּת רַעָה הִיא לְיִשְׂרָאֵל, וְהִרִי אֵינּוּ כֵן,
 שֶׁהוּאִיל דְּאֶמְרִינוּ בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (ב"ר מִד, כ"א),
 עַל הַפְּסוּק (בְּרַאשִׁית טו, יז) 'וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה'³⁰,
 שֶׁחֲקָדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן עֲצָה לְאַבְרָהָם שִׁיבִיר
 אֶת הַגְּלוּת - שִׁיגְלוּ יִשְׂרָאֵל לְבֵין הָאוֹמוֹת
 כְּדִי לִכְפֹּר עַל עוֹנוֹתֵיהֶם³¹, וְכֵן זֶה לְמִזְכֵּר
 יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לְרֹדֶת לְגִיחָנָם, וּלְפִיכֵךְ
 לֹא הָיָה לוֹ לִיעֲקֹב לְחֹשׁ כָּלֵל שֶׁהַגְּלוּת יִהְיֶה
 לְרַע לָהֶם, וְאֲדָרְבָּא טוֹבָה הִיא לָהֶם לְהִזְדַּכֵּךְ
 וּלְהִיטָהָר וּלְהִיפָטֵר מִן הַגִּיחָנָם.

הַגְּלוּת הִיא לְטוֹבָת יִשְׂרָאֵל

וְהָאֵמֶת אֵינּוּ בֶן, וְלֹא הִיא שׁוֹם דְּבַר רַע
 מִתְרַחֵשׁ לְכוֹרָה עָלָיו, שֶׁהִלָּא אֵין הַגְּלוּת
 עוֹנֵשׁ וְדָבָר רַע, אֲלֹא שְׁאֲדָרְבָּא הַגְּלוּת הָיָה
 לְטוֹב לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, כְּדִי שְׂיִזְדָּכְכוּ וְיִטְהָרוּ
 מִחֻמוּרֵיהֶם בְּכוֹר הַבְּרִזָּל בְּמִצְרַיִם³², וּבִכֵּךְ
 יִהְיוּ רְאוּיִם לְקַבֵּל הַתּוֹרָה בְּהַר סִינַי³³, כְּמוֹ
 שֶׁפִּתְּבְּנוּ לְעִיל בְּסֻמוּךְ (אות י)³⁴. וְלִכֵּן, אֵף
 אִם הַשְּׂבָטִים גָּלְגְּלוּ - גִּרְמוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם אֶת
 הַגְּלוּת, זֶה אֵינּוּ סִימָן שֶׁהֵם חֲתִיבִים
 בַּחֲטָאֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁסָּפֵר יַעֲקֹב, כִּי אֲדָרְבָּה
 דְּבַר טוֹב נִתְגַּלְגַּל עַל יָדָם וְלֹא דְבַר רַע.

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹת

לְהַגִּית סִיגִים מִכֶּסֶף, שֶׁכֵּן הִיתָה אֶרֶץ מִצְרַיִם לְיִשְׂרָאֵל
 כְּכוֹר הַבְּרִזָּל לְצַרְפָּם שֶׁמָּה מַחֲלָאֵת זֹהֶמֶת נָחַשׁ לְהַכִּין
 אוֹתָם לְקַבֵּלֶת הַתּוֹרָה, כִּי אֲשֶׁר יִהְיוּ סִיגִים יִתְאַחֲזוּ
 בְּטוֹמָאֵת מִצְרַיִם וְיִשְׁאָרוּ שֶׁמָּה וְהֵם הַמֵּתִים בִּימֵי
 הַחֹשֶׁךְ, וְאֲשֶׁר הֵם כִּכְסָף צָרוּף הֵן הֵם הַיּוֹצֵאִים אֶחָד
 מִחֻמְשָׁה. (אֲלִשִּׁיךְ פְּרִשְׁת מִקֶּזֶן). ס"א. זֶה לְשׁוֹן
 רַבִּינוּ שֶׁם, שֶׁרַעָה הַקֶּב"ה לְתֵת רִמּוֹ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהַגְּלוּת
 יִהְיֶה טוֹב לָהֶם, שֶׁלֹּאֲחֵר הַגְּלוּת יַעֲלוּ בְּגִדּוּלָה רַמָּה,
 וְכִמוֹ שֶׁאֲמָרוּ דו"ל שֶׁעַל יְדֵי גְלוּת מִצְרַיִם זָכוּ לְתוֹרָה
 לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁשֶּׁם נִטְהָרוּ וְנִצְרָפוּ
 כְּדִתְכִיב (דְּבָרִים ד, כ) 'וְיוֹצֵא אֶתְכֶם מִכוֹר הַבְּרִזָּל
 מִמִּצְרַיִם וְכו', וְכֵן בְּכָל פֶּעַם שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל לָעוֹלָם הִיא
 לְטוֹב לָהֶם כְּנוֹדֵע. ס"ב. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, 'וַיְהִי
 הַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְעָלְטָה הָיָה וְהָיָה תִּנּוּר עֶשֶׂן וְלִפְדִּי אֵשׁ
 אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים הָאֵלֶּה'. ס"ג. בְּמִדְרָשׁ

כְּלוּם, רַק הוּא הֵלֶךְ לִיקַח הַשְּׁנֵי גִדִּים וַעֲשֵׂה אוֹתָם
 מִהָרָה, שֶׁלֹּא הָיוּ צָרִיכִים לְכָל כֵּךְ זִמָּן כְּמוֹ לִילֵךְ הַשְּׂדֵה
 לְצוּד צִיד, וְאִם כֵּן לְכַאוּרָה יַעֲקֹב דָּבָר דְּבַר שֶׁקֶר, כִּי
 לֹא הִקְרָה ה' כְּלוּם, אֲלֹא שֶׁמִּצַּד עֲצָמָם לֹא הוֹצִיחַ
 לְתִיקּוֹנָם כָּל כֵּךְ זִמָּן. אֲלֹא וְדָאִי שִׁיעֲקֵב רַעָה לֹמֵר
 נִתְגַּלְגַּל הַדְּבַר בְּרִצּוֹן הַבוּרָא וּבַחֲסָדוֹ שֶׁאֵין אֲזִמִּין לֶךְ
 מֵאֲכַלְךָ, וְלִכֵּן מִהֲרָתִי לְהַבִּיא 'כִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֶיךָ
 לִפְנֵי, לִפְנֵי וְלֹא לִפְנֵי אַחִי. נ"ט. כוֹר הַבְּרִזָּל הוּא
 הַכְּלִי שֶׁמִּצְרָפִים בּוֹ אֶת הַכֶּסֶף לְהַסִּיר מִמֶּנּוּ זֹהֶמֶתוֹ,
 וְנִמְשָׁלָה גְלוּת מִצְרַיִם לְכוֹר הַבְּרִזָּל (דְּבָרִים ד, כ),
 יִרְמִיָּהוּ י"א, ד). וְכַתֵּב בְּכָלִי יִקֵּר (דְּבָרִים שם), וְאַתְּכֶם
 לִקַּח מִכוֹר הַבְּרִזָּל, הַמִּנְקָה הַכֶּסֶף מִכָּל סִיג וּפְסוּלָת
 עַד שֶׁיִּהְיֶה נָקִי וְזָךְ כַּחֲמָה, כֵּךְ נִזְדַּכֵּךְ חוֹמֵר שֶׁלְכֶם
 בְּעֵינֵי מִצְרַיִם עַד שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּרוּר כְּשֶׁמֶשׁ. ס. כִּי
 הוֹצִיחַ גְלוּת מִצְרַיִם לְיִשְׂרָאֵל, כְּצוּר כוֹר מִצְרַפִּים

אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי עוֹסֵק
 לְהַמְלִיךְ בְּנֵי יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם, כְּדֵי
 שִׁיחֶיהָ סִמֶּן לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהַגְלוֹת הוּא
 לְטוֹבָתָם, לְטוֹבָתָם, כְּדִלְעִיל בְּסֻמוֹךְ, וְהוּא
 אֹמֵר 'נִסְתָּרָה דְרָכֵי', שְׁפוֹכֵר שֶׁהוּא
 לְרַעָה.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבוֹאֵר

ולכך אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי עוֹסֵק
 לְהַמְלִיךְ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף בְּמִצְרַיִם, כְּדֵי שִׁיחֶיהָ
 בְּכַךְ סִמֶּן טוֹב לְיִשְׂרָאֵל וּידְעוּ שֶׁהַגְלוֹת הוּא
 לְטוֹבָתָם, כְּמוֹ שֶׁהַתְּעֵלָה יוֹסֵף לְמַלּוּךְ
 בְּמִצְרַיִם כִּי גַם יִשְׂרָאֵל יִזְכּוּ לַהֲתַעֲלוֹת שֶׁם
 וּלְזִכּוֹת לְמַתָּן תּוֹרָה, כְּדִלְעִיל בְּסֻמוֹךְ (אות
 י^ט), וְאִם כֵּן, לְמָה הוּא - יַעֲקֹב אֹמֵר
 'נִסְתָּרָה דְרָכֵי מִה', שְׁפוֹכֵר שֶׁהַגְלוֹת הוּא
 לְרַעָה עַל יִשְׂרָאֵל, וְהִרִי הַכֹּל הוּא הַכֹּנֵה
 לְהִיטִיב עִם יִשְׂרָאֵל בְּאַחֲרִיתָם^{טו}.

צִיּוֹנִים וּמִקּוּרֹת

דְּבַר שֶׁל בְּטֵלָה, וְהַאֲמִין שֶׁכָּל קוֹרְוֵתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם הֵם
 בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִּית, אֲלֵא שֶׁסְּבוּר הִיָּה שְׁגִזִּירָה רַעָה
 וְעוֹנֵשׁ בָּאָה עֲלֵיו לִירֹד לְמִצְרַיִם, וְעַל זֶה הַתְּרַעֵם
 הַנְּבִיא כִי הִרִי תַכְלִית הַגְלוֹת הִיא לְהִיטִיב עִם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וּלְזַכֵּם כְּצֻרוֹף הַכֶּסֶף. וְרָאָה עוֹד כַּעֲיֵן זֶה
 בְּפִירוּשׁ יִפָּה תוֹאֵר עַל הַמְּדַרְשׁ.

מִבּוֹבָה שֶׁהַקֶּב"ה שָׁאֵל אֶת אַבְרָהָם, בְּמָה יִהְיוּ נִידוֹנִים
 בְּנֵי כְשִׁיתִּבְטְלוּ מִן הַתּוֹרָה וְהַקְּרִבְנוֹת, בְּגִיָּהֵנָם אוֹ
 בְּמַלְכוּיּוֹת, וַיֵּשׁ אֹמְרִים שֶׁאַבְרָהָם בִּירַר אֶת הַגִּיָּהֵנָם
 וַיַּעֲזֵן לוֹ הַקֶּב"ה שִׁיבְרוֹר אֶת הַגְלוֹת בְּמַלְכוּיּוֹת.
 סֵד. הוֹבָא בְּהַעֲרָה לְעִיל בְּסֻמוֹךְ. סֵה. וּבִכֵּךְ
 מִתִּישְׁבִּים דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ, כִּי בּוֹדָאֵי לֹא אִמַּר יַעֲקֹב

ביק שכבר זכו ליישואות • הצטרפו לרביק שכבר זכו ליישואות • הצטרפו לרביק שכבר זכו

• שמכך יולכר בעצת הלימוד הקבוע ברביק ליישואה ולברכה! •

השתתפו עמנו!

יחד נכניס למקומות נוספים
את אור תורת 'זרע שמשון'

**בתרומה קבועה
או חד פעמית**

הינכם שותפים
לכל הפצת תורת המהבר
בכל העולם!

ספר 'זרע שמשון' בחמש כרכים

בהוצאה
מפוארת מאירת
עינים ועוד
הרבה מעלות

להשיג בכל חנויות הספרים
347-496-5657 02-80-80-500

בספר המנוקד הלאחד הוא תענוז